

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЗРАЛКО ВОЛОДИМИР ОЛЕГОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
підприємництва,
корпоративної та просторової
економіки,
канд. екон. наук, доцент
_____ Олександр ТРЕГУБОВ
« ____ » _____ 2023 р.

**УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІЗОВАНА КОМПАНІЯ»)**

Спеціальність 051 Економіка. ОП «Економіка підприємства»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:

Інна АХНОВСЬКА, доцент
кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки
канд. екон. наук, доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця 2023

АНОТАЦІЯ

Зралко В.О. Управління оборотними активами підприємства (на прикладі ТОВ «Будівельна механізована компанія»). Спеціальність 051 «Економіка», Освітня програма «Економіка підприємства». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2023.

У магістерській роботі досліджено сутність оборотних активів підприємства. Виконано аналіз управління оборотними активами ТОВ «Будівельна механізована компанія». Досліджено основні напрями покращення управління активами з метою нейтралізації факторів, що негативно впливають на стан забезпеченості підприємств оборотними активами.

Ключові слова: оборотні активи, оборотний капітал, дебіторська заборгованість, борги, управління, підприємство.

70 с., 23 табл., 12 рис., 50 джерел.

Zralko V.O. Management of current assets of the enterprise (on the example of LLC «Construction Mechanized Company»). Specialty 051 «Economics», Programme «Economics of Enterprise». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2023.

The essence of current assets of the enterprise was investigated in the master's thesis. An analysis of the management of current assets of «Building Mechanized Company» LLC was performed. The main directions for improving asset management have been studied in order to neutralize factors that negatively affect the state of enterprises' supply of current assets.

Keywords: current assets, working capital, receivables, debts, management, enterprise.

70 p., 23 tabl., 12 fig., 50 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1 Економічна сутність і функції оборотних активів в процесі управління.....	7
1.2 Класифікація оборотних активів підприємства.....	15
1.3 Теоретико-методологічні засади управління дебіторською заборгованістю як важливішої складової оборотних активів.....	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІЗОВАНА КОМПАНІЯ».....	33
2.1 Загальна характеристика й аналіз управління ТОВ «Будівельна механізована компанія».....	33
2.2 Аналіз господарської діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія».....	43
2.3 Оцінка ефективності формування і використання оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія»	50
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІЗОВАНА КОМПАНІЯ».....	57
3.1 Економіко-математичне забезпечення оцінки достатності оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія».....	57
3.2 Шляхи вдосконалення управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Будівельна механізована компанія»	62
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні для вітчизняних суб'єктів господарювання важливим є виявлення нагальних проблем обліку оборотних активів, які потребують вирішення, оскільки це сприяє забезпеченню формування достовірної і достатньої інформації щодо оборотних активів для цілей управління. Важливе значення має також контроль за прискоренням оборотності та раціональним використанням в процесі кругообігу оборотних активів. Актуальність теми визначена важливою роллю аналізу оборотних активів, проведення такого аналізу дозволяє, з одного боку, визначити стабільність окремих джерел формування оборотних активів з точки зору можливості їх використання в майбутньому, з другого – виявити, на фінансування яких операцій витрачені кошти, чи є це використання доцільним та чи збережеться в майбутньому структура використання коштів, що склалася.

Розгляду оборотних активів підприємства в системі його управління присвячено праці К.Азізової, І.Ахновської, Х.Баранюк, І.Бланка, А.Бородавкіна, Ф.Бутинця, О.Василика, Н.Грабової, Ю.Гришкунайте, Н.Дехтяр, Н.Дубенко, А.Загороднього, О.Колодізева, Н.Колчина, Г.Крамаренка, Н.Купріної, А.Маргуліса, Д.Молякова, Л.Пана, І. Піскульової, Р.Сороки, Т.Ступницької, Е.С. Хендріксена, А.Шаповалова та інші вчені. Проте для ефективного управління оборотними активами необхідно вдосконалення методичних і організаційних аспектів їх аналізу на базі глибокого вивчення теоретичних основ.

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є управління оборотними активами підприємства.

Предметом дослідження є механізм управління оборотними активами підприємства, зокрема дебіторською заборгованістю.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад та досвіду управління оборотними активами для виявлення основних чинників, що призводять до кризової ситуації з оборотними активами на підприємствах та визначення шляхів підвищення ефективності управління ними в сучасних умовах.

Виходячи з поставленої мети, завданнями магістерської роботи є:

- уточнення категорії оборотні активи, визначення їх функцій, складових, характеристик та особливостей їх організації в сучасних умовах;
- аналіз показників управління оборотними активами ТОВ «Будівельна механізована компанія»;
- дослідження основних напрямів покращення управління активами з метою нейтралізації факторів, що негативно впливають на стан забезпеченості підприємств оборотними активами;
- визначення шляхів подальшого вдосконалення управління активами підприємства і розробка відповідних пропозицій щодо покращення політики управління дебіторської заборгованості підприємства.

Інформаційною базою для проведення дослідження є теоретичні джерела, а саме: наукові статті, дисертації, монографії, навчальні посібники і підручники, а також практичні матеріали, а саме: дані управлінського обліку і фінансової звітності ТОВ «Будівельна механізована компанія».

Методи дослідження. Методологічною та теоретичною основою магістерського дослідження є наукові досягнення вітчизняних та зарубіжних учених. У ході дослідження використовувалися методи формальної логіки, економіко-математичного моделювання, методи емпіричного, системного, порівняльного, суб'єктно-об'єктного, статистичного і графічного аналізу.

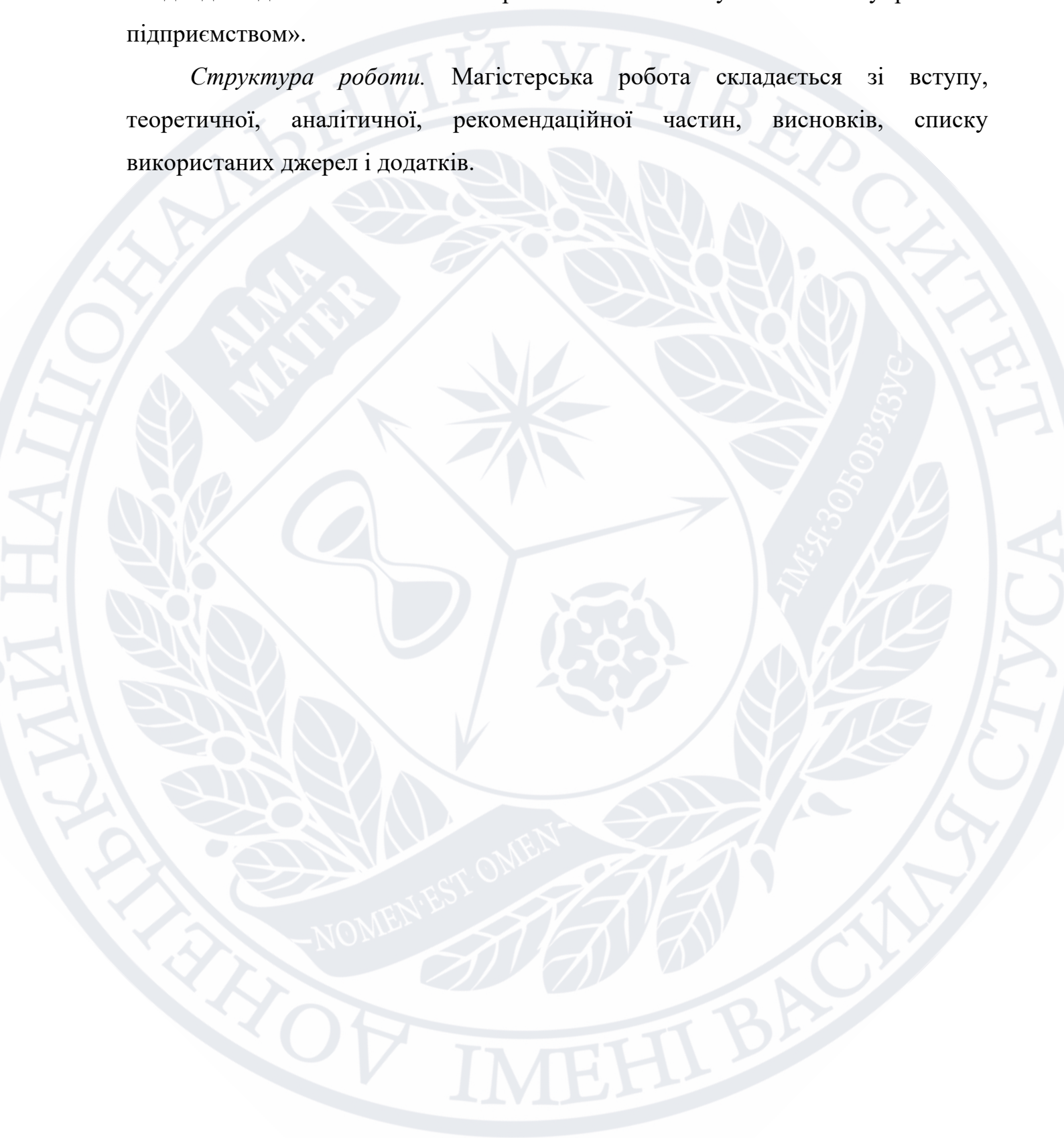
Наукова новизна дослідження полягає у розробці механізму управління оборотними активами, зокрема дебіторською заборгованістю підприємства.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення та висновки магістерської роботи, що розкривають сутність і механізм управління оборотними активами підприємства, мають практичне значення у процесі досягнення макроекономічної стабільності та повоєнної розбудови України.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених 17 листопада 2023 р. у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті «Сучасні напрямки

розвитку економіки і менеджменту підприємств України» з публікацією тез «Підходи до визначення оборотних активів у системі управління підприємством».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, теоретичної, аналітичної, рекомендаційної частин, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність і функції оборотних активів в процесі управління

Сьогодні пошук ефективних джерел фінансування підприємств, забезпечення прибутковості їх діяльності, а також підвищення ефективності управління їх активами є найважливішими детермінантами відродження національної економіки. При здійсненні господарської діяльності суб'єкт господарювання використовує різні види оборотних активів, який формують оборотний капітал. Отже, перед суб'єктами господарювання постають важливі завдання: по-перше, прискорення обороту оборотних активів, зокрема запасів, грошових коштів, дебіторської заборгованості; по-друге, зменшення періоду оборотності; по-третє, зменшення тривалості фінансового та операційного циклів.

Слід зазначити, що іменник «актив» походить з латинського *actives* – «діючий» або «діяльний». Проаналізувавши та узагальнивши визначення поняття «активи», слід зазначити, що й вітчизняні та зарубіжні науковці розуміють під даною категорією економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які необхідні для нормального функціонування підприємства та знаходяться у власності підприємства і використання яких приведе до надходження економічних вигід у майбутньому [6].

У сучасній економічній літературі існує досить велика кількість близьких за своїм значенням термінів і присутня велика кількість різних підходів до визначення категорії «оборотні активи». Аналіз літературних джерел свідчить, що єдності поглядів на економічний зміст категорії «оборотні активи» в нинішній час немає. Деякими дослідниками не розмежовуються такі терміни, як «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні активи», «мобільні кошти», «поточні активи», «оборотні фонди», «оборотні засоби» тощо. Тож метою

дослідження у цьому пункті магістерської роботи є з'ясування сутності та ролі оборотних активів у системі управління підприємством.

Базуючись на існуючих тлумаченнях авторів щодо категорії «оборотні активи», можна сказати, що оборотні активи підприємства є формою руху вартості та її кругообігу у процесі господарської діяльності суб'єкта господарювання. Оборотні кошти акумулюються у вигляді грошових засобів для створення запасів і готової продукції, а їх основна функція складається в забезпеченні платіжно-розрахункового обслуговування кругообігу цінностей. Отже, це свідчить про те, що оборотні кошти є певним фінансовим важелем управління поточною діяльністю суб'єкта господарювання. На сьогоднішній день написано чимало праць, присвячених оборотним активам підприємства (рис. 1.1).

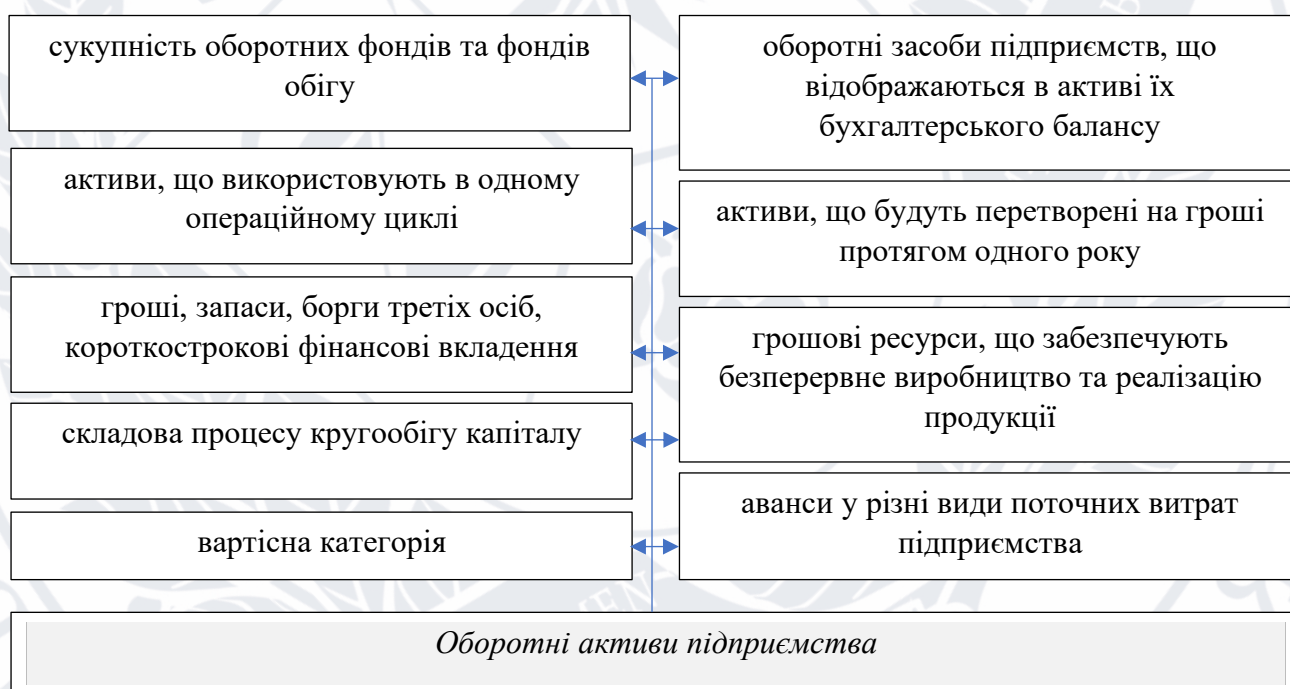

Рисунок 1.1 – Економічна сутність категорії «оборотні активи підприємства»

Джерело: систематизовано автором за [1,2,8]

За результатами проведеного дослідження виявлено, що існує декілька різних підходів до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства, засновані на: грошовій природі оборотних активів підприємства, на капітальній природі підприємства, на майні оборотних активів підприємства, на авансованій вартості оборотних активів підприємства. (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства

<i>Підходи</i>	<i>Трактовка категорії «оборотні активи»</i>
Заснований на грошовій природі оборотних активів	Грошова природа оборотних активів, функція платіжно-розрахункового обслуговування обороту суб'єкта господарювання в процесі виробництва
Заснований на капітальній природі оборотних активів	Частина капіталу підприємства, вкладеного в поточні активи впродовж одного операційного циклу, що забезпечує безперервність виробничого процесу
Заснований на майні оборотних активів	Частина майна суб'єкта господарювання для обслуговування поточного господарського процесу, що споживається протягом одного операційного циклу
Заснований на авансованій вартості оборотних активів	Авансована у грошові кошти та матеріальні цінності вартість, що в процесі свого обороту змінює свою форму і при цьому переносить свою вартість повністю на готовий продукт протягом операційного циклу

Джерело: систематизовано автором за [9, 12, 17]

Перший підхід є дещо загальним і не розкриває всю сутність та економічну природу оборотних активів, сильно звужуючи їх економічний зміст. Вважаємо це через те, що в межах даного підходу розглядається тільки грошова форма руху оборотних активів, при цьому виділяється тільки їх платіжно-розрахункова функція. На нашу думку, оборотні активи приймають грошову форму на двох стадіях кругообігу ресурсів підприємства: на стадії придбання факторів виробництва і при отриманні від покупців грошових коштів за готову продукцію. На виробничій стадії кругообігу оборотні активи приймають натуральну форму, в зв'язку з чим, неправомірно говорити тільки про грошову форму їх руху. Другий підхід подобається дещо більше, оскільки повніше розкриває зміст категорії «оборотні активи підприємства», проте варто було б зробити акцент на мобільності оборотних активів. Третій підхід, на наш погляд, відображає здебільшого матеріальний аспект оборотних активів підприємства і не враховує вартісного. Згідно з четвертим підходом, оборотні активи не можна витратити повністю або спожити, вони авансуються та повертаються суб'єкту господарювання у складі виручки від реалізації продукції. Таким чином, можемо зробити висновок, що оборотні активи являють собою сукупність грошових активів і матеріально - речових цінностей, є частиною капіталу підприємства,

беруть участь у створенні продукту, переносять свою вартість на виготовлену продукцію не частинами, а повністю за один операційний цикл.

Аналіз наукової літератури свідчить про ототожнення понять «обігові кошти», «оборотні кошти», «оборотні засоби», «оборотний капітал». У вітчизняній науковій думці оборотні активи підприємства розглядаються як склад оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Перші включають в свій склад виробничі запаси, залишки незавершеного виробництва та витрати майбутніх періодів, в другу групу входять дебіторська заборгованість, грошові кошти та інші оборотні активи. Готова продукція разом з грошовими активами та активами в розрахунках утворюють кошти обороту. Крім того, з політико-економічної точки зору розглядаються поняття основного (постійного) і оборотного капіталу. Витрати на оборотний капітал відновляються після кожного обороту, а витрати на постійний капітал, служачи для багатьох оборотів, вимагають певних коректив, що обходиться суб'єкту господарювання дешевше, ніж цілковите оновлення (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Порівняльна характеристика термінів, пов'язаних з оборотними активами

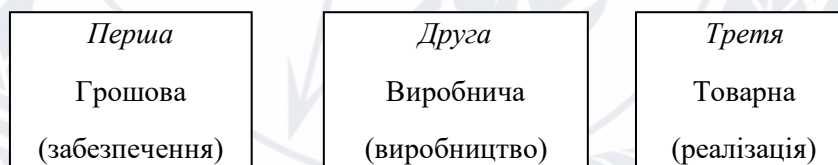
<i>Термін</i>	<i>Характеристика</i>
Капітал	У політичній економії капіталом називаються певні майнові блага, створені виробництвом та призначені слугувати для подальшого виробництва. У вченні про окреме господарство капітал – це абстрактна цінність всіх зібраних підприємством ресурсів. В обліку капітал – це частина пасиву, що показує долю власника в засобах підприємства. Тобто, капітал є власним джерелом коштів, ресурсів підприємства.
Оборотний капітал	Частина капіталу підприємства, яка належить власнику та спрямовується на забезпечення підприємства оборотними коштами. Величина оборотного капіталу свідчить про те, наскільки основна діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. Однак, за недостатністю власних, в обіг можуть бути залучені спеціально для цього позичені кошти (кредити), або кошти, призначені для погашення заборгованості з поточних зобов'язань, що є цілком нормальним. Оборотний капітал розкриває процес пошуку джерел фінансування оборотних активів. З точки зору бухгалтерського балансу оборотний капітал – це перевищення оборотних активів підприємства над його короткотерміновими зобов'язаннями.
Оборотні кошти	авансована підприємством в оборотні виробничі фонди та фонди обігу (за мінусом амортизаційних відрахувань) сукупність коштів, яка опосередковує їх рух у процесі кругообігу, забезпечує безперервний процес виробничо-господарської діяльності.
Оборотні засоби	сукупність грошей, кредитів, капіталів; знаряддя для здійснення якої-небудь діяльності; способи дії для досягнення будь-чого.

<i>Термін</i>	<i>Характеристика</i>
Оборотні фонди	Оборотні виробничі фонди обслуговують сферу виробництва. Вони матеріалізуються в предметах праці (сировині, матеріалах, паливі та ін.) та частково в засобах праці у вигляді малоцінних швидкозношуваних предметах та втілюються у виробничих запасах, незавершеному виробництві, напівфабрикатах власного виробництва, також вони представлені витратами майбутніх періодів, які необхідні для встановлення нового обладнання, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості, з освоєнням нових виробництв та агрегатів.
Фонди обігу	не приймають безпосередньої участі в процесі виробництва, їх призначення полягає в забезпеченні ресурсами процесу обігу, в обслуговуванні кругообігу засобів підприємства та досягненні єдності виробництва та обігу. Фонди обігу знаходять своє відображення в готовій продукції та грошових коштах.

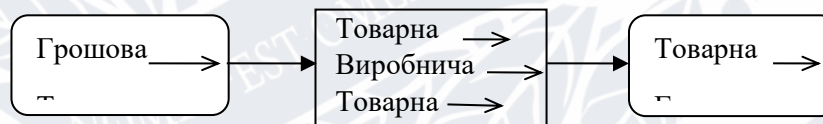
Джерело: систематизовано автором за [16,18,21,28,32,44]

Аналіз свідчить, що поняття «оборотний капітал» і «оборотні кошти» є взаємопов'язаними, проте не тотожними поняттями. Обороні кошти – це фінансова категорія, що є дещо серединною ланкою між поняттями «оборотний капітал», «оборотні фонди», «фонди обігу» та «оборотні активи». Елементи оборотних коштів є складовими безперервного потоку господарських операцій (рис. 1.2).

Стадії кругообігу оборотного капіталу

Форми зміни оборотних коштів

Кругообіг оборотних коштів та фондів підприємства

$\Gamma - ВЗ... \quad ВЗ - В - ГП... \quad ГП - \Gamma'$

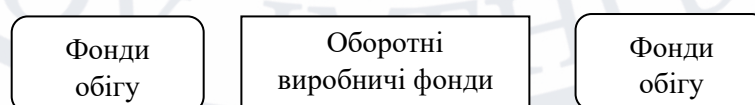

Рисунок 1.2 – Стадії кругообігу оборотного капіталу

Оборотні активи послідовно приймають грошову і товарну форму та, перебуваючи в постійному русі, забезпечують безперервний кругообіг коштів на підприємствах.

Оборотні активи підприємства виконують дві функції: виробничу і розрахункову. Виконуючи виробничу функцію, оборотні кошти, авансуючи в оборотні виробничі засоби, здійснюють неперервність виробничого процесу і повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію. По завершенні виробництва оборотні активи переходять у сферу обігу у вигляді фондів обігу, де виконують другу функцію, а саме – здійснення кругообігу і трансформація оборотних коштів у грошову форму з товарної (продуктової). При здійсненні господарської діяльності певні компоненти оборотних активів суб'єкта господарювання перебувають на різних стадіях та в різних формах, тому оборотні активи поділяють на оборотний капітал і капітал обігу (рис. 1.3).

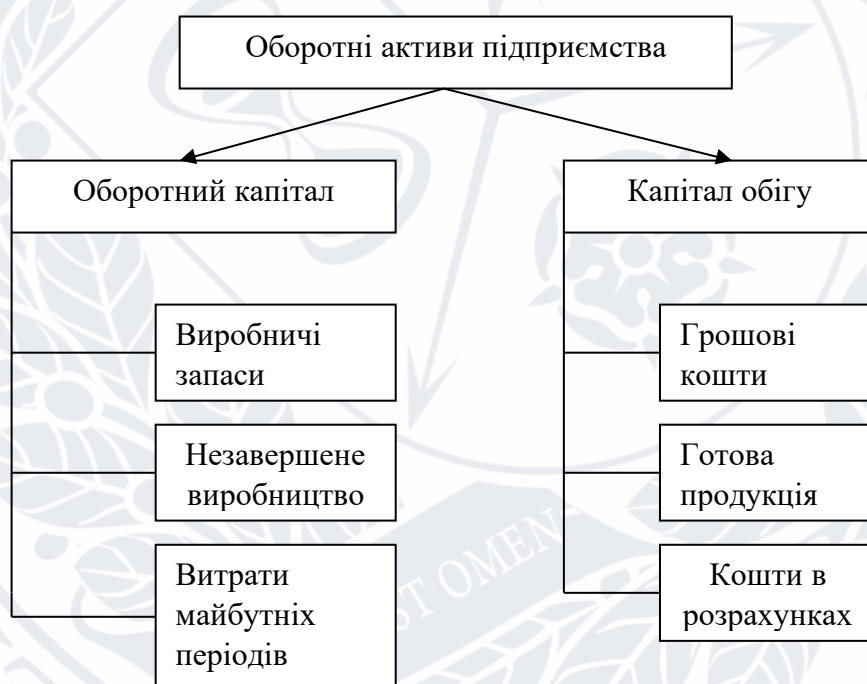

Рисунок 1.3 – Склад оборотних активів підприємства

Певні частини оборотного капіталу перед здійсненням суб'єктом господарювання своєї діяльності перебувають у різних формах – виробничих запасах, незавершеному виробництві чи у витратах майбутніх періодів.

Безпосередніми активними учасниками господарського обороту є грошові кошти, готова продукція у вигляді товарів, робіт, послуг та кошти в рахунках, тобто дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток; інша поточна дебіторська заборгованість.

Слід зазначити, що згідно з П(с)БО 2 «Баланс» активи підприємства поділяються на оборотні та необоротні активи. До складу необоротних активів відносять основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інші необоротні активи. Ознаками оборотних активів як частини авансованого капіталу підприємств є наступні ознаки (рис. 1.4).

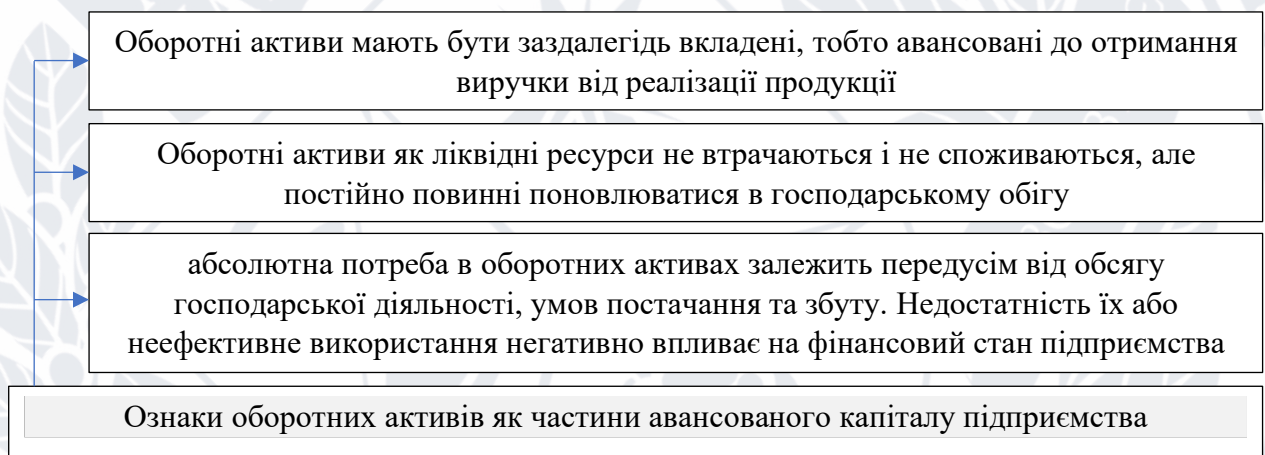

Рисунок 1.4 – Ознаки оборотних активів як частини авансованого капіталу підприємства

У науковій літературі власний оборотний капітал визначається як оборотні активи мінус короткострокові зобов'язання. Слід зазначити, що термін «капітал» можна розглядати у трьох формах – у формі грошей, продуктів і товарів. При цьому, найширше і найзагальніше поняття капіталу описує його грошову форму. Грошовий капітал є вартісною формою загального капіталу суб'єкта господарювання

Склад та величина оборотних активів підприємства відображається у Балансі підприємства (II, III розділи активів підприємства). Відповідно до цього склад оборотних активів підприємства регулюється П(С)БО 2 «Баланс».

Оборотні активи підприємства включають в себе наступні групи активів (рис. 1.5).

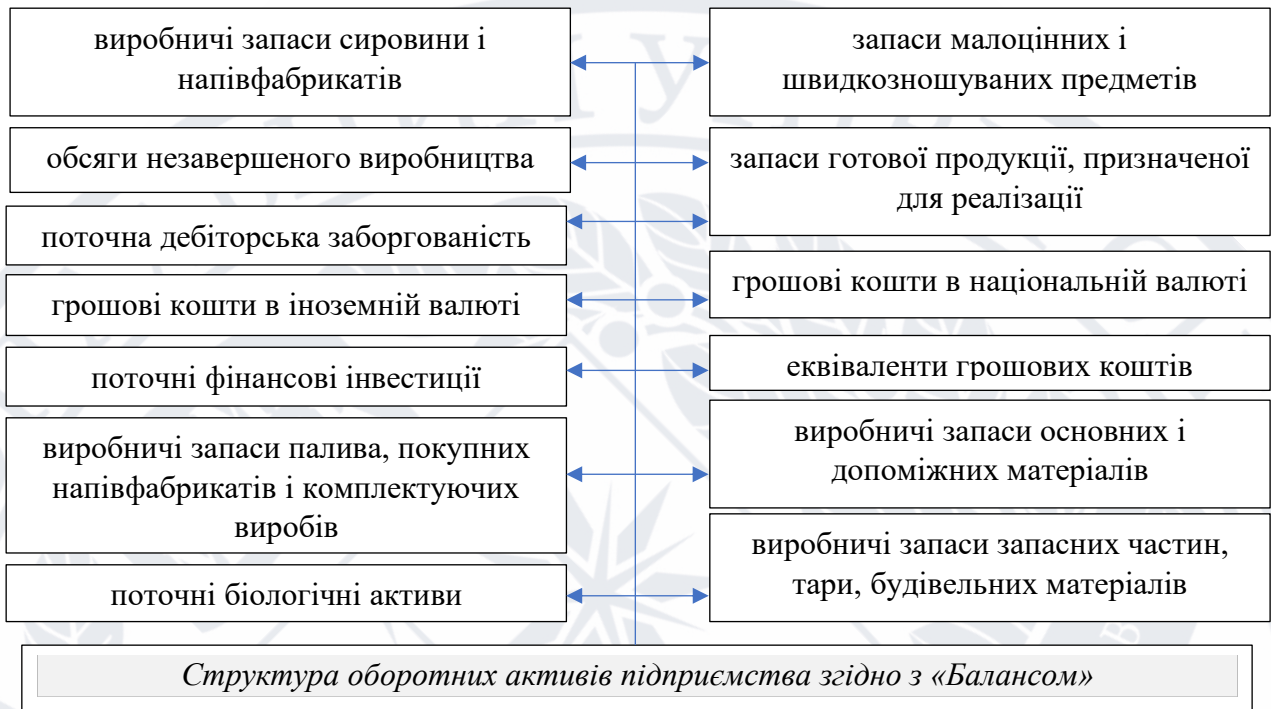

Рисунок 1. 5 – Структура оборотних активів підприємства за Балансом

Інколи до оборотних активів підприємства відносять також витрати майбутніх періодів, які належать до іншого, третього розділу активу балансу підприємства.

Варто наголосити, що структура компонентів оборотних активів, які мають суб'єкти господарювання, є різною у різних видах діяльності економіки, що можна пояснити специфікою певних галузей, різною організацією виробництва і логістики. Тому, з метою забезпечення неперервності процесу виробництва та реалізації продукції потрібним є досягнення необхідного співвідношення оборотних активів у сфері виробництва та обігу. Слід зазначити, що суб'єкт господарювання вмотивований зменшити оборотні активи у сфері обігу за рахунок покращення логістики, впровадження раціональніших форм розрахунків, зокрема пришвидшення операційного та фінансового циклів.

1.2 Класифікація оборотних активів підприємства

Сьогодні підприємства функціонують в умовах нестабільного середовища диджиталізації, яка є комплексним процесом і передбачає впровадження цифрових технологій з метою трансформації бізнес-моделей, робочих процесів та взаємодії з клієнтами, а також стосується змін в організаційній культурі, структурі та способів роботи [1]. У таких умовах суттєво збільшується роль управлінських підходів в діяльності підприємства.

Характеризуючи оборотні активи як об'єкт управління, необхідно розглянути їх позитивні та негативні характеристики, порівнюючи з необоротними активами. В якості позитивних рис можна відзначити більш високий рівень ліквідності, перебування частини оборотних активів у засобах платежу, зокрема миттєвого, можливість швидкої зміни форми та пришвидшення фінансового та операційного циклів. В якості негативних рис варто відзначити високий рівень впливу інфляційного ризику, суттєві витрати на утримання оборотних активів, які не задіяні прямо в обороті, зокрема дебіторської заборгованості тощо. Тому, кожен суб'єкт господарювання має враховувати у своїй діяльності поділ активів на оборотні та необоротні згідно з ПБО 2 «Баланс», який є обов'язковим.

Залежність від зовнішніх факторів, які суб'єкти господарювання не в змозі відкоригувати, оборотний капітал прийнято поділяти на постійний і змінний. Щодо постійного оборотного капіталу, під таким варто розуміти частину грошових коштів, дебіторської заборгованості та виробничих запасів, потреба в яких зберігається протягом операційного циклу. Змінний оборотний капітал являє собою додаткові поточні активи, які є необхідними для забезпечення пікових навантажень або в якості страхового запасу.

У сучасних умовах диджиталізації принципово змінюються принципи господарювання, які спираються не на витратний механізм господарювання, а на реальний аналіз попиту та пропозиції продукції, товарів, робіт та послуг, при чому, в інтернет-середовищі та за допомогою диджитал-технологій.

Алгоритм управління оборотними активами підприємства в умовах диджиталізації, що передбачає широке впровадження інформаційних ресурсів, чат-ботів, удосконаленого механізму логістики нового покоління тощо, можна розбити на дев'ять етапів.

На першому етапі відбувається аналіз загального обсягу, складу, структури та ефективності використання оборотних активів у попередньому періоді. На допомогу приходять дані бухгалтерського балансу та управлінського обліку. З цією метою варто проаналізувати загальні величини оборотних активів та їх складових у динаміці, а також розрахувати такі коефіцієнти, як оборотність оборотних активів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності грошових коштів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість обороту оборотних активів, тривалість обороту запасів, тривалість обороту грошових коштів, тривалість обороту дебіторської заборгованості, коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості, тривалість фінансового та операційного циклів.

На другому етапі вибирається тип політики формування оборотних активів, вивчення ієрархії цілей політики формування оборотних активів. Слід зазначити, що цьому мають сприяти розроблені заздалегідь тактичні (оперативні) та стратегічні цілі розвитку підприємства. При цьому, це є величезною проблемою сьогодні, адже у більшості вітчизняних підприємств, тим паче, малих відсутнє стратегічне бачення, стратегія як документ і, відповідно, стратегічні цілі.

На третьому етапі відбувається обґрунтування кількісних характеристик сформульованих цілей. Іноді українські підприємства прописують цілі на основі виконаного PEST та SWOT-аналізу, але ці цілі мають декларативний або лозунговий характер і жодним чином не мають кількісного обґрунтування.

Четвертий етап передбачає забезпечення оптимального обсягу всіх видів оборотних активів. Дуже часто українські виробники не замислюються про оптимальний обсяг запасів, проте підприємству краще за все застосовувати для цих цілей ABC-аналіз і розподіляти всі запаси за такими групами: група А –

поточні запаси, що необхідні для забезпечення безперервного неперервного обороту; група В – страховий запас, що необхідний для забезпечення безперервного обороту у випадку, якщо будуть порушені терміни постачання і поточний запас не надійде своєчасно; і, нарешті, група С – надлишковий або так званий “зайвий” запас: часто підприємства закупають сировину і матеріали, коли на ті існує знижка і формують у себе надмірний запас, який псується на складі. Відповідно, він втрачає свою вартість у часі і у випадку перепродажу коштуватиме набагато менше.

На п'ятому етапі відбувається забезпечення оптимального співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів. Постійною частиною є рівень мінімальної необхідної потреби в запасах, грошових коштах, дебіторській заборгованості, готовій продукції у поточному періоді. Це - той самий мінімум, що повністю покриває потребу підприємства і забезпечує її безперервну роботу. Щодо змінної частини – це є різниця між фактичною та мінімальною потребою у запасах, готовій продукції на складі, грошових коштах та дебіторській заборгованості.

Шостий етап передбачає забезпечення необхідного рівня ліквідності та швидкості обороту оборотних активів, зокрема готової продукції, грошових коштів, запасів та дебіторської заборгованості. Ліквідність означає здатність активів трансформуватися в активну грошову частину для прискорення розрахунків. З цієї точки зору всі активи розподіляють на чотири групи за рівнем ліквідності, і, якщо до першої і найліквіднішої групи відносять грошові кошти та поточні фінансові інвестиції, то до четвертої і найменш ліквідної групи належать необоротні активи, які є дуже “важкими” по своїй суті. Щодо швидкості обороту оборотних активів, то чим вище коефіцієнти оборотності грошових коштів, запасів, готової продукції та дебіторської заборгованості, тим краще для підприємства.

Сьомий етап передбачає забезпечення необхідного рівня рентабельності та припустимого рівня ризику оборотних активів. Рентабельність означає ефективність, тож рентабельність грошових коштів означає співвідношення

грошових засобів, зокрема у готівці, та виручки від реалізації продукції; рентабельність запасів є співвідношенням валового, операційного або чистого прибутку до величини запасів підприємства; рентабельність продукції є співвідношенням прибутку від реалізації до собівартості продукції; рентабельність дебіторської заборгованості розраховується як відношення середньорічної суми дебіторської заборгованості до величини щоденної виручки.

Наступний, восьмий етап передбачає вибір форм та джерел фінансування оборотних активів. Слід зазначити, що ця процедура має базуватися на врахуванні закупівельної, розрахунково-кредитної, маркетингової політики та політики продажів.

Дев'ятий етап передбачає моніторинг поточного стану оборотних активів та прийняття відповідних коригуючих рішень. Це необхідно для того, щоб мати змогу повернутися до будь-якого попереднього етапу, відкоригувати дії або прийняти інші управлінські рішення.

І, нарешті, останній, десятий етап алгоритму передбачає розробку стратегії управління оборотними активами, їх структурою та складовими. Ця стратегія базується на врахуванні результатів всіх попередніх етапів.

Побудова такого детального і масштабного алгоритму неможлива без розгляду класифікації оборотних активів за різними складовими і ознаками. Слід зазначити, що обсяг і структура оборотних активів визначаються галузевою належністю. Таким чином, оборотні активи різноманітні за своїм складом, структурою і призначенням.

По-перше, варто сказати, що оборотні активи прийнято розподіляти на нормовані і ненормовані, проте нормування оборотних активів на українських малих підприємствах майже не відбувається, тому ця характеристика не є актуальною у даному дослідженні. Стосовно великих підприємств, потреби виробників враховують норми і нормативи витрачання оборотних активів, що найчастіше розробиться самими підприємствами. Зниження норм і нормативів може викликати перебої у постачанні і виробничому процесі. Як вже зазначалося

вище, надлишки оборотних активів створюють проблемні ситуації для підприємства: запаси відволікають кошти з обороту, якщо вони не використовуються. Негативним моментом є велика сума грошових коштів у готівці на рахунку, адже також виникає питання, чому ці кошти не працюють в обороті. Зовсім негативним фактором є існування величезної суми дебіторської заборгованості, особливо якщо вона суттєво перебиває кредиторську. Це означає, що підприємство не в змозі ефективно взаємодіяти з постачальниками і клієнтами, домовлятися з контрагентами, пропонувати їм вигідні умови або, взагалі, просто не звертає на цю величину уваги, що говорить про дуже неефективний фінансовий менеджмент на підприємстві.

Суттєве значення при аналізі формування та використання оборотних активів організації має співвідношення ризик-рівень оборотного капіталу - прибутковість діяльності. Оптимальна потреба в оборотних активах встановлюється шляхом їх нормування (планування). Суб'єктам підприємництва необхідно так структурувати оборотні активи, щоб ліквідність і платоспроможність перебували в рівновазі, тобто враховувати той факт, що ймовірність неплатоспроможності або нестачі коштів для здійснення рентабельної діяльності підприємства буде вищою, якщо запаси, грошові кошти та дебіторська заборгованість будуть знаходитися на відносно низькому рівні, визначеному фінансовим менеджментом підприємства.

Підсумовуючи результати дослідження можемо зауважити, що оборотні активи, як найважливіший фактор виробничої діяльності, забезпечують безперервність і якість процесу виробництва, його ефективність і конкурентоспроможність, крім того визначають, за окремими аспектами, фінансовий стан суб'єкта господарювання. Тепер варто розглянути види оборотних активів підприємства залежно від різних ознак (рис. 1.6), зокрема аналіз наукової літератури дозволяє виокремити 14 таких класифікаційних ознак, за якими можна розподіляти та об'єднувати оборотні активи для ефективного управління ними при фінансовому операційному та стратегічному плануванні.

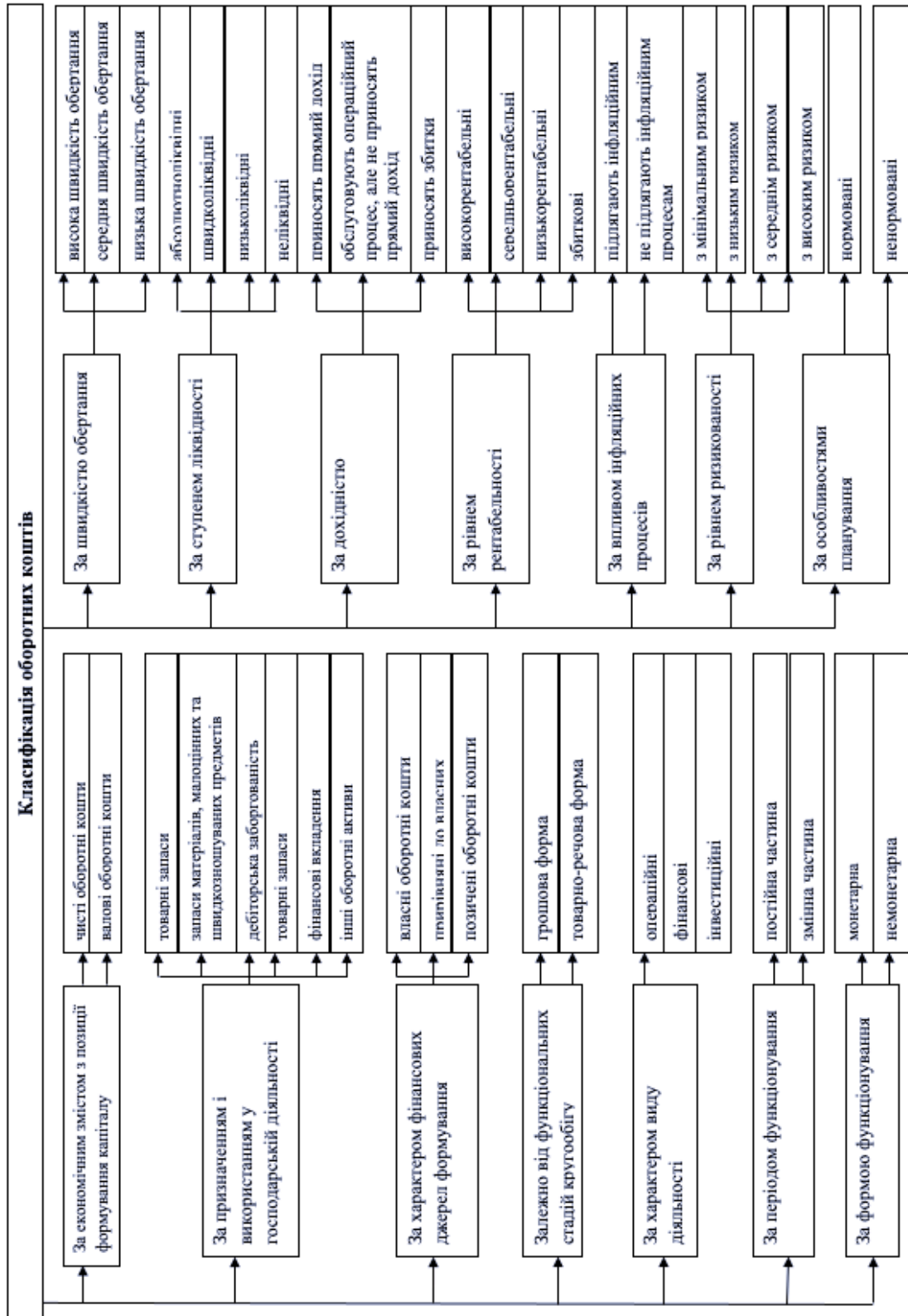

Рисунок 1.6 – Класифікація оборотних коштів підприємства

За економічним змістом з позиції формування капіталу всі оборотні активи можна розподілити на чисті та валові, при чому величина чистих оборотних активів є складовою величини валових оборотних активів. За призначенням і використанням оборотні активи розподіляються так само, як і за бухгалтерським балансом: на товарні запаси, запаси матеріалів, дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції та інші активи. За характером фінансових джерел формування це будуть власні, прирівняні до власних та запозичені оборотні активи. У залежності від функціональних стадій кругообороту – оборотні активи у грошовій та товарно-речовій формі. За характером виду діяльності – операційні, фінансові та інвестиційні. За періодом функціонування це – постійна і змінна частина, що вже розглядалося у цьому підрозділі. За формою функціонування всі оборотні активи можна розподілити на монетарні та немонетарні, що має певний зв'язок з ліквідністю оборотних активів. За швидкістю обороту – оборотні активи з високою, середньою та низькою швидкістю обороту. За ступенем ліквідності – абсолютно ліквідні, швидколіквідні, низьколіквідні та неліквідні активи. Відповідно, останніх двох груп підприємство має позбавлятися. За рівнем доходності – оборотні активи, які приносять дохід, оборотні активи, що обслуговують операційний процес, оборотні активи, що приносять збитки. За рівнем рентабельності – високо-, середньо-, низькорентабельні та збиткові оборотні активи. За впливом інфляційних процесів – ті, що підлягають і не підлягають інфляції. За рівнем ризикованості – з мінімальним, низьким, середнім та високим рівнем ризику. За особливостями планування – нормовані і ненормовані. Отже, узагальнюючи розглянуту класифікацію оборотних активів на основі виділених вченими-економістами різними критеріями і власного бачення, можемо зробити висновок, що по-перше, такі класифікації застосовуються в управлінському обліку. По-друге, переважними сферами використання такої класифікації є облік, аналіз, організація та контроль. По-третє, в сучасних умовах диджиталізації така класифікація необхідна для запровадження управлінської системи на підприємстві.

1.3 Теоретико-методологічні засади управління дебіторською заборгованістю як важливішої складової оборотних активів

В сучасних умовах поширення диджиталізації суб'єкти господарювання нагромаджують великі суми оборотних активів: запасів, залишків готової продукції, грошових коштів – з метою зменшення інфляційних ризиків, дебіторської заборгованості – через брак вільних коштів у контрагентів для розрахунків. Це призводить до відволікання фінансових ресурсів, а, отже, і до втрати прибутків внаслідок неефективного використання грошових коштів.

Політика управління дебіторської заборгованості являє собою загальну частину політики управління оборотними активами суб'єкта господарювання і полягає у застосуванні системи інструментів та методів, спрямованих на забезпечення своєчасних розрахунків контрагентів.

Формування політики управління дебіторської заборгованості підприємства (а також його кредитної політики, у співвідношенні к покупцю продукції) здійснюється за такими важливими етапами на рис. 1.7. Варто зазначити, що такий алгоритм дещо нагадує розглянутий у попередньому пункті роботи алгоритм управління оборотними активами підприємства.

1. На першому етапі здійснюється аналіз дебіторської заборгованості у попередніх періодах. Важливою задачею цього аналізу є оцінка рівня дебіторської заборгованості на підприємстві, розрахунок коефіцієнтів обороту, інкасації, структури дебіторської заборгованості, періоду її обороту.

2. Формування принципів кредитної політики у співвідношенні к покупцю продукції. Формування принципів кредитної політики відображає умови цієї практики, котра направлена на поліпшення фінансової діяльності підприємства. У процесі формування принципів кредитної політики у співвідношенні к покупцю продукції вирішуються два важливих питання: чи продавати суб'єкту господарювання в кредит та який тип кредитної політики застосовувати [6, с.15].

Форми реалізації продукції в кредит мають два види - товарний кредит та кредит споживачів.

Рисунок 1.7 - Основні етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства

Товарний кредит представляє із себе форму оптової реалізації продукції на умовах відстрочки платежу. Кредит споживачів представляє із себе форму роздрібною реалізації товарів покупцями з відстрочкою платежів.

Тип кредитної політики характеризує принципіальні підходи к її здійсненню з позиції співвідношення прибутковості. Існує три типи кредитної політики підприємства у співвідношенні к покупцям продукції - консервативний, помірний, агресивний.

Перший, консервативний тип кредитної політики передбачає уникання або мінімізацію кредитних ризиків. Здійснюючи цей тип кредитної політики підприємство не спрямовується до отримання додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції.

Наступний, помірний тип кредитної політики підприємства характеризує умови її здійснення у співвідношенні з прийнятою фінансовою практикою.

Агресивна кредитна політика передбачає додатковий ризик від збільшення реалізації в кредит і, відповідно, максимізацію прибутку.

У процесі вибору типів кредитної політики треба мати на увазі такі фактори, як: сучасна фінансова практика здійснення торгівельних операцій; загальний стан економіки, фінансові можливості покупців, рівень їх платоспроможності; правові умови забезпечення дебіторської заборгованості.

3. Формування систем кредитних умов. До цих умов входить: кредитний період; кредитний ліміт.

Кредитний період характеризує період, на який покупцю представляється відстрочка платежу на реалізовану продукцію. Збільшення кредиту стимулює об'єм реалізації продукції, однак приводе к збільшенню фінансових засобів, котрі інвестуються в дебіторську заборгованість. Кредитний ліміт характеризує максимальну межу суми заборгованості покупця по представленому кредиту споживачів. Його розмір встановлюється по типу об'єма реалізації продукції на умовах відстрочки платежів.

4. Формування стандартів оцінки покупців та умов представлення кредиту.

В основу встановлення таких стандартів оцінки покупців полягає їх кредитоздатність. Кредитоздатність покупця характеризує систему умов, котрі здатні залучати кредит в різноманітних формах, а також у повному об'єму.

Формування системи стандартів оцінки покупців включає основні елементи:

- оцінка кредитоздатності покупців;
- формування та експертиза інформаційної бази проведення оцінки кредитоздатності покупців;
- диференціація кредитних умов.

5. Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості. На цій процедурі повинно бути чітко передбачено: строки та форми своєчасного платежу покупцями.

6. Забезпечення застосування рефінансування дебіторської заборгованості.

7. Встановлення найкращих систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості. Цей контроль організує загальну систему фінансового оперативного або стратегічного контролю на підприємстві.

Модель процесу управління дебіторською заборгованістю представлено на рис. 1.8.

На початковому етапі управління дебіторською заборгованістю відбувається її облік та аналіз за основними показниками, такими як коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, період оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; формування принципів кредитної політики суб'єкта господарювання, моніторинг реалізованої продукції та контроль за розрахунками, зокрема формування картотеки дебіторів. На першому етапі відбувається також контроль за фінансовим станом дебітора та планування дебіторської заборгованості. Таке планування означає формування бажаного обсягу і структури дебіторської заборгованості у майбутньому.

На другому етапі відбувається управління інкасацією дебіторської заборгованості, зокрема аналіз простроченої дебіторської заборгованості. Застосування на підприємстві різних інструментів погашення дебіторської заборгованості, зокрема застосування системи лояльності, що передбачає надання знижок по формулі 2/10 net 30. Наприклад, така формула означає, що протягом місяця дебіторська заборгованість вважається нормальною і контрагентам можна розраховуватися протягом всього цього місяця. Проте, якщо контрагент розраховується з підприємством у перші 10 днів з моменту підписання договору, отримає знижку у розмірі 2% від суми транзакції.

Якщо мотиваційний і попереджальний механізми не діють, відкривається справа про банкрутство, а підприємство-кредитор списує таку заборгованість на фінансовий результат.

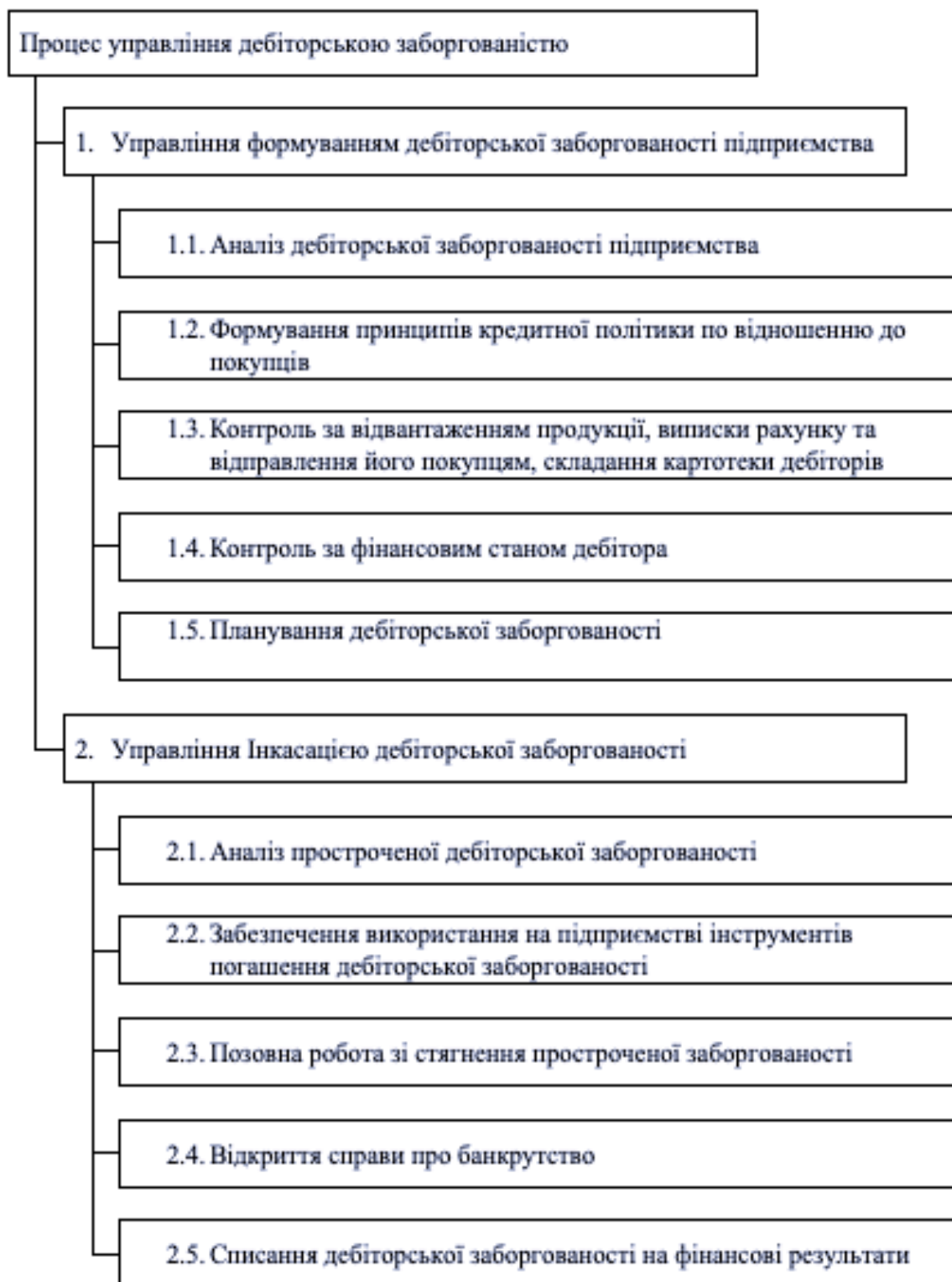

Рисунок 1.8 - Структурно-логічна модель процесу управління дебіторською заборгованістю

При визначенні можливої суми фінансових коштів, інвестованих в дебіторську заборгованість за товарним та споживчим кредитами, варто враховувати можливі обсяги реалізованої продукції, середній термін погашення дебіторської заборгованості, період відтермінування платежів дебіторів тощо.

Слід зазначити, що застосування описаної вище кредитно-мотиваційної формули завжди означає, що фінансовий менеджмент підприємства-дебітора та підприємства-кредитора має розраховувати доцільність її застосування. Так, якщо підприємству-кредитору необхідно отримати свої гроші тут і зараз. А не чекати настання терміну платежу і ризикувати у випадку несплати, то таке підприємство може запропонувати контрагентам (постачальникам та клієнтам) відповідну знижку. У свою чергу, підприємство-дебітор розраховує доцільність погодження на знижку: якщо є вільні грошові кошти, підприємство може зекономити на знижці.

Варто зазначити, що кредитна політика передбачає не лише такий мотиваційний механізм, а й систему тотального контролю за заборгованістю, розподіл дебіторів за класами і групами, терміном настання сплати, розмірами заборгованості, частотою покупок, розмірами доходу від продажу цим дебіторам, нагадування шляхом попереджень усно та письмово (телефоном та поштою).

Необхідно враховувати, що при оцінці дебіторів при наданні кредиту важливе місце займає кредитоздатність покупця. Формування системи стандартів оцінки покупців включає наступні елементи: визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоздатність окремих груп покупців, формування бази потенційної кредитоспроможності клієнтів.

Варто також розглянути можливі зміни кредитної політики підприємства. Кредитна політика підприємства може змінюватися залежно від кон'юнктури ринку. З метою оцінки змін в кредитній політиці, з точки зору максимізації прибутку використовується прирістний аналіз, в межах якого використовуються три базові формули: абсолютного приросту, темпу росту та темпу приросту.

Постачальнику в своїй діяльності необхідно контролювати дату відвантаження продукції, відслідковувати час виписування рахунку. Оптимальний варіант - це синхронність виписування рахунку та безпосередньої реалізації продукції зі складу. Обов'язковою умовою ефективного управління дебіторською заборгованістю є контроль за фінансовим станом дебітора.

Процес планування дебіторської заборгованості на наступний період повинен охоплювати наступні напрямки: забезпечити якість дебіторської заборгованості, збільшити її оборотність та зменшити період як обороту дебіторської заборгованості, так і операційного та фінансового циклів. Етапу процесу погашення дебіторської заборгованості підприємства презентовано у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 - Етапи процесу погашення заборгованості підприємства

Етапи	Зміст
Складання списку боржників	Систематизація, упорядкування боржників за сумою боргу, строками, фінансовим станом.
Складання графіку роботи з боржниками	План щоденних заходів: переговори, листи, договори, відключення, заліки.
Узгодження дій з погашення заборгованості	Графіки погашення заборгованості, аналіз балансів, інформація про дебіторів дебітора.
Самостійні дії з погашення боргу	Оформлення заборгованості векселем, факторинг, договір цесії тощо.

Отже, можемо зробити такий висновок, що управління дебіторською заборгованістю полягає у виокремленні певних функцій управління, зокрема функції обліку, аналізу, організації, мотивації, регулювання, стимулювання, планування та контролю. Кожна функція передувє інші, всі вони розглядаються у взаємозв'язку. Розглянемо окремо механізм стимулювання, виокремивши заходи спонукання до погашення дебіторської заборгованості (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 - Заходи стимулювання погашення дебіторської заборгованості підприємства

Заходи	Зміст
1. Нагадування по телефону	Щоденно або 2-3 рази на тиждень.
2. Письмове нагадування	У листі вказуються пропозиції з узгодження графіку погашення дебіторської заборгованості, а також можливості звернутися до вищестоящого органу.

Заходи	Зміст
3. Письмове нагадування на офіційному рівні	У листі вказується необхідність узгодження графіку погашення заборгованості до встановленого терміну.
4. Графіки погашення	Графік в якості пропозиції доповнює договір сторін з вказівкою на санкції за його невиконання.
5. Отримання інформації про дебіторів дебітора	Разом з дебітором з'ясовується можливість проведення взаємозаліку, активізується маркетинг дебітора.
6. Проведення взаємозаліку	Оформлюється угодою всіх учасників взаємозаліку або простим векселем.
7. Рефінансування заборгованості	Оформлюється простий чи перевідний вексель
8. Реструктуризація заборгованості	Зміна сторін угоди, форми та терміну виконання.
9. Реалізація продукції та майна дебітора	Дебітор передає права на реалізацію продукції та майна за узгодженим списку.

При виборі тої чи іншої форми впливу на дебітора варто застосовувати різні методи впливу. Загалом методи управління дебіторською заборгованістю підприємства зведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 - Методи управління дебіторською заборгованістю підприємства

Метод	Мета	Сутність	Примітки
контроль за структурою дебіторської заборгованості в розрізі боржників (ABC – аналіз і вироблення критеріїв надання товарного кредиту (у тому числі знижок)	ранжування дебіторської заборгованості за термінами її виникнення і ведення реєстру старіння дебіторської заборгованості	ABC-аналіз припускає розподіл об'єктів аналізу на три групи, що найчастіше знаходяться в співвідношенні 75:20:5. Група А – незначна кількість об'єктів з високим рівнем питомої ваги по обраному показнику; В – середня; С – велика кількість об'єктів з незначною величиною питомої ваги по обраному показнику. Виходячи з кредитного рейтингу клієнти підрозділяються на групи — від першокласних позичальників до злісних неплатників. У залежності від кредитоспроможності покупця вибираються умови надання кредиту: тривалість відстрочки платежу, розмір і умови надання знижок; форма штрафних санкцій тощо	Першочерговою задачею підприємств є недопущення переходу дебіторської заборгованості з розряду поточної в розряд простроченої, а з простроченої — у безнадійну. Доцільно робити класифікацію дебіторської заборгованості не тільки по видах боржників, але і по термінах і продуктам

Продовження табл. 1.5

<i>Метод</i>	<i>Мета</i>	<i>Сутність</i>	<i>Примітки</i>
аналіз дебіторської заборгованості за допомогою системи показників	оцінка ліквідності дебіторської заборгованості, контроль швидкості оборотності; контроль за станом безнадійних боргів з метою утворення необхідного резерву	Система показників аналізу дебіторської заборгованості може включати: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів, коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості, резерв сумнівних боргів, витрати, пов'язані з наданням товарного кредиту, сума інвестицій у дебіторську заборгованість	Коефіцієнт термінової ліквідності, розрахований як (грошові кошти + дебіторська заборгованість – резерв сумнівних боргів) поділена на суму поточних зобов'язань теж може слугувати для аналізу дебіторської заборгованості
застосування різних моделей договорів з партнерами з гнучкими умовами форм оплати і ціноутворення	контроль за станом розрахунків; орієнтація на велике число покупців	ув'язування системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості; реструктуризація дебіторської заборгованості; заохочення покупців до передоплати, швидкій оплаті чи нарахування штрафних санкцій за прострочену заборгованість; відмова від відвантаження на умовах відстроченої оплати; аналіз дебіторської заборгованості: порівняння із середніми показниками по галузі і регіону й історичним даним самої компанії; керування кредитними лімітами відстеження фінансового стану найбільших дебіторів, одержання фінансової звітності з аудиторським висновком	вибір оптимального рівня дебіторської заборгованості залежить від специфіки діяльності підприємства

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що використання запропонованої структуро-логічної моделі управління дебіторською заборгованістю дозволяє підприємству: по-перше, налагодити більш ефективно використання ресурсів, зокрема фінансових і людських; по-друге, зменшити рівень ризику у зв'язку з неповерненням боргів; по-третє, контролювати фінансові надходження, по-четверте, забезпечити зростання інвестиційних можливостей.

При цьому слід враховувати стан ринкової кон'юнктури, фактори впливу зовнішнього середовища макро- та мікрорівня, джерела виникнення і розміри дебіторської заборгованості, терміни дебіторської заборгованості, проблеми і ризики, пов'язані з виникненням дебіторської заборгованості, стадію життєвого циклу як суб'єкта господарювання, так і його окремих продуктів та інші фактори.

Досвід у сфері управління інкасацією дебіторської заборгованості доводить, що в деяких випадках процедура інкасації потребує найбільшої частки поточних витрат, пов'язаних із процесом її обслуговування. Для зведення цих витрат до мінімуму слід виявляти певну твердість у фінансових стосунках з позичальником.

Висновки до розділу 1

В першому розділі магістерської роботи розкрито економічну сутність оборотних активів підприємства. З'ясовано, що в економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних коштів, зокрема засновані на: грошовій природі оборотних активів підприємства, на капітальній природі підприємства, на майні оборотних активів підприємства, на авансовій вартості оборотних активів підприємства. Виявлено, що відбувається ототожнення понять «оборотні активи», «оборотні кошти», «оборотний капітал», «оборотні фонди», «фонди обігу», «матеріальні активи». Найпоширенішими трактуваннями є ті, що розуміють під оборотними активами сукупність грошових ресурсів суб'єкта господарювання, вкладених в оборотні фонди, зокрема у виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів та фонди обігу, зокрема в грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, дебіторську заборгованість, які протягом одного операційного циклу мають бути трансформовані у грошові кошти.

У першому розділі виконано характеристику складових оборотних активів підприємства, оборотних фондів, фондів обігу. Охарактеризовано структуру

оборотних активів і надано детальну їх класифікацію. Розглянуто стадії кругообігу оборотного капіталу, ознаки оборотних активів як частини авансованого капіталу підприємства та їх функції.

Доведено, що питання своєчасності взаємних розрахунків між підприємствами та організаціями має важливе значення для їх фінансово-господарської діяльності, а також впливає на загальний стан економіки країни. У першому розділі роботи охарактеризовано основні етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства, розроблено структурно-логічну модель процесу управління дебіторською заборгованістю, розписано етапи процесу погашення заборгованості підприємства, заходи стимулювання погашення дебіторської заборгованості підприємства, а також згруповано методи управління дебіторською політикою підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІЗОВАНА КОМПАНІЯ»

2.1 Загальна характеристика й аналіз управління ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельна механізована компанія» здійснює свою діяльність на основі Господарського кодексу України та статуту товариства. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб та відокремлених підрозділів. ТОВ «Будівельна механізована компанія» за формою власності - приватне підприємство, воно засноване на власності фізичної особи – засновника Шкурака Олега Олександровича. У залежності від обсягів господарського обороту і чисельності його працівників ТОВ «Будівельна механізована компанія» віднесено до категорії малих підприємств.

Підприємство набуло прав юридичної особи від дня його державної реєстрації. Для провадження діяльності товариству не потрібні природні ресурси, отже, не потрібно отримувати дозвіл на їх використання. Джерелом формування фінансових ресурсів товариства є прибуток, амортизаційні відрахування, а також кошти, одержані від продажу основних засобів. Підприємство не користується банківським кредитом, а користується системою овердрафту по рахунку. Обслуговування розрахункових операцій товариства проводиться у ПАТ Акціонерний банк «Південний», відповідно до укладеної Генеральної угоди про надання банківських послуг № AGS2021-05044 від 22.09.2021р., а 27.04.2023р. між АБ «Південний» та ТОВ «Будівельна механізована компанія» була підписана додаткова угода до договору про надання банківських послуг № AL2023-00670 «Про надання банківської послуги у вигляді кредитної лінії за урядовою програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Кредитна лінія виділена в розмірі 1 700 000,00 грн. Вищевказана урядова програма передбачає повернення підприємству сум відсотків за користування

кредитними коштами, їх установі банку покриває держава. Для отримання грошових коштів в межах ліміту кредитної лінії підприємство подає в установу банку «Клопотання на отримання грошових коштів» на суму платіжних доручень, які також відправлені в банк. Кошти кредитної лінії не надаються для придбання основних засобів, інвестиційних проектів, а також погашення інших кредитів та лізингових платежів. Працівники банку перевіряють доцільність використання грошових кредитних коштів, воно має бути пов'язане з основною господарською діяльністю підприємства. Кредитні кошти також можна витратити на виплату заробітної плати працівникам та сплату податків. Згідно з угодою про надання банківських послуг працівникам підприємства було відкрито особові рахунки, виплата заробітної плати та інші види виплат здійснюються на ці рахунки у безготівковій формі. Підприємство не надає банку право використовувати свої вільні кошти (не розміщує вільні кошти на депозитних рахунках у банку).

Товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельна механізована компанія» самостійно встановлює черговість і напрями списання коштів з власного рахунку, яке здійснюється установою банку. Розрахунки підприємства за своїми зобов'язаннями проводяться також в готівковій формі у межах ліміту, встановленому Національним банком України відповідно до законів України.

Установчими документами підприємства є комплект паперів встановленої форми, згідно з якими підприємство створюється і діє. До них відноситься статут підприємства, а оскільки власник товариства один, отже, установчий договір не потрібен. ТОВ «Будівельна механізована компанія» діє на основі статуту, який затверджується власником майна. Статут ТОВ «Будівельна механізована компанія» містить дані щодо власника підприємства, повного та скороченого найменування, предмету та цілей діяльності, місцезнаходження підприємства, повноважень колективу (прав та обов'язків), порядку утворення майна, умов реорганізації та припинення суб'єкта господарювання. У статуті підприємства визначений орган, який має право представляти інтереси трудового колективу,

тобто це - профспілковий комітет. Реєстраційні дані ТОВ «Будівельна механізована компанія» представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Реєстраційні дані ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Підприємство	Товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельна механізована компанія»
Адреса	Вінницька обл., Вінницький р-н., с. Якушинці, вул. Б. Хмельницького, 1Б
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю
Вид економічної діяльності	Надання послуг з перевезення
Діяльність	49.41 Вантажний автомобільний транспорт 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом 47.30 Роздрібна торгівля паливом 49.41 Надання послуг перевезення речей 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель

Оскільки ТОВ «Будівельна механізована компанія» займається в основному вантажними перевезеннями, які є комплексною роботою по переміщенню вантажів будь-яким транспортом, зазначимо, що сьогодні, в умовах воєнних дій в Україні, спостерігається порушення ланцюгів поставок, проте ці обставини позитивно впливають на динаміку розвитку сфери вантажних перевезень, оскільки вони невід’ємна складова товарообігу. ТОВ «Будівельна механізована компанія» надає повний комплекс послуг, пов’язаних з вантажними перевезеннями будь-якої складності.

Основна задача транспортної компанії – своєчасне транспортування продуктів харчування, зернових, олійних культур, ліків, побутової техніки, меблів, товарів широкого вжитку, тощо. Від швидкості і якості вантажного перевезення залежить стабільність економічного розвитку країни та благополуччя кожної окремої людини. Протягом тривалого часу ТОВ «Будівельна механізована компанія» забезпечує якісні вантажні перевезення. Дев’ять років, успішної роботи зробили підприємство експертами та лідерами на ринку не тільки Вінницької області, а й України в цілому. Товариство ефективно організовує процес транспортування різних видів вантажу для фізичних осіб, малого та середнього бізнесу, а також складні типи перевезень для великих компаній та підприємств державної форми власності.

Важливий етап логістичного планування, а також ефективної роботи в подальшому - правильний вибір типу транспорту. Завдання полягає в обранні вантажного автомобіля, що найбільш підходить за характеристиками для транспортування конкретного вантажу. Компанія має в розпорядженні великий автопарк сучасної, якісної вантажної техніки з вантажопід'ємністю від 2 до 25 тон, паливо-цистерни, цистерни для перевезення рідких вантажів. Спеціалісти підприємства допоможуть організувати оперативні та безпечні перевезення з урахуванням побажань клієнта. Наведемо у табл. 2.2 основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства за 2020–2022 роки.

Таблиця 2.2 – Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія» за 2020–2022 роки, тис. грн.

Показник	Роки		
	2020	2021	2022
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45855,9	37078,1	37640,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	25713,1	20768,6	19324,0
Чистий прибуток	151,4	146,4	132,4
Основні засоби	6906,0	4320,0	2406,1
Дебіторська заборгованість	609,7	485,1	367,8
Кредиторська заборгованість	3833,3	107,3	1351,8
Заборгованість із заробітної плати	0,0	0,0	0,0

Власник підприємства приймає активну участь у його роботі. Завдяки цьому відбувається активний його розвиток, стабільно нарощуються обсяги перевезень, збільшується кількість працюючих. Фінансово-економічна криза, що вразила національну економіку України в 2021 році, а також російське вторгнення в Україну у 2022 році, дещо сповільнили темпи розвитку, значно ускладнили доступ до кредитних ресурсів, а так збільшило витрати на обслуговування кредитів в зв'язку з девальвацією національної валюти. Але правильна організація покупців, замовників та постачальників, а також вжиття заходів щодо стимулювання збуту продукції, дозволили підприємству в таких складних умовах зберегти середні обсяги товарообігу, хоча і відбулося скорочення обсягів прибутку за цей час. Активи і пасиви підприємства за попередні періоди наведено у табл. 2.3-2.4.

Таблиця 2.3 - Структура та динаміка напрямів використання ресурсів підприємства

Стаття активу	Джерело інформації, форма №1	Абсолютна величина, тис. грн.			Питома вага, %			Зміни за період					у % до зміни підсумку балансу
		2018	2019	2020	2018	2019	2020	У	у	темп	приросту, %		
		3	4	5	5	6	7	10-6-5	11-7-6	12-8-3			
1	2	3	4	5	5	6	7	8-4-3	9-5-4	10-6-5	11-7-6	12-8-3	13-9-4
Необоротні активи	1095	3908,9	7335,4	6906,0	60,2	80,8	90,7	3426,5	-429,4	20,6	9,9	87,6	-5,9
Нематеріальні активи	1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Основні засоби	1010	3908,9	7335,4	6906,0	60,2	80,8	90,7	3426,5	-429,4	20,6	9,9	87,6	-5,9
Довгострокові фінансові інвестиції	1030+1035	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040+1045	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оборотні активи	1195	2584,5	1739,0	705,0	39,8	19,2	9,3	-845,5	-1034,2	-20,6	-9,9	-32,7	-59,5
Засади	1100	237,4	173,6	30,5	9,2	10,0	4,3	-63,8	-143,1	0,8	-5,7	-26,9	-82,4
Дебіторська заборгованість	1125+1130+1135+1155	2347,1	512,8	609,7	90,8	29,5	86,5	-1834,3	96,9	-61,3	57,0	-78,2	18,9
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Грошові кошти	1165	0	1052,6	64,8	0	60,5	9,2	1052,6	-987,8	60,5	-51,3	100	-93,8
Інші оборотні активи	1190	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
БАЛАНС	1300	6493,4	9074,4	7611,0	100	100	100	2581,0	0	0	0	0	0

Таблиця 2.4 - Структура та динаміка джерел формування ресурсів підприємства

Стаття пасиву	Джерело інформації, форма №1	Абсолютна величина, тис. грн.			Питома вага, %			Зміни за період					
		2018	2019	2020	2018	2019	2020	Абс. величина 2019-2018, тис. грн.	Абс. величина 2020-2019, тис. грн.	У питомій назі 2019 / 2018, %	У питомій назі 2020 / 2019, %	темп приросту, %	У % до зміни підсумку балансу
		3	4	5	6	7	8-4-3	9-5-4	10-6-5	11-7-6	12-8-3	13-9-4	
1	2	2315,9	3158,2	3309,6	35,7	34,8	43,5	842,3	151,4	-0,9	8,7	36,4	4,8
Власний капітал	1495	2000,0	2000,0	2000,0	30,8	22,0	26,3	0	0	-8,8	4,3	0	0
Статутний капітал (пайовий капітал)	1400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1770,8	2613,1	2764,5	27,3	28,8	36,3	842,3	151,4	1,5	7,5	47,6	5,8
Довгострокові зобов'язання	1595	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Поточні зобов'язання	1695	4177,5	5916,2	4301,4	64,3	65,2	56,2	1738,7	-1614,8	0,9	-9,0	41,6	-27,3
Короткострокові кредити	1600	697,8	0	0	10,7	0	0	-697,8	0	-10,7	0	100	100
Кредиторська заборгованість	1610+...+1630	2610,9	5055,1	3833,3	40,2	55,7	50,4	2444,2	-1221,8	15,5	-5,3	93,3	-24,2
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
БА,ЛАНС	1900	6493,4	9074,4	7611,0	100	100	100	2581,0	-1463,4				

Управління маркетинговою діяльністю ТОВ «Будівельна механізована компанія» складається з трьох основних та взаємопов'язаних компонентів: організаційно-управлінського, дослідницького та контрольного. Завданням першого є формування та забезпечення необхідною інформацією, що полягає у зборі, обробці, аналізі та зберіганні управлінської інформації, підготовці необхідних та відповідних рішень та системі ФОПСТИЗ – формування попиту та стимулювання збуту. Управління маркетинговою діяльністю ТОВ «Будівельна механізована компанія» зосереджено у руках керівника підприємства та відділу транспорту, на який покладено такі функції як: аналіз ринкової кон'юнктури, прогнозування тенденцій розвитку ринку, аналіз конкуренції та конкурентів, оцінка цінової політики конкурентів, організація та проведення рекламних кампаній. Як тактика, так і стратегія маркетингової діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія» розробляються транспортним відділом при узгодженні з керівником компанії.

Стратегією маркетингової діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія» є завоювання лідируючих позицій на ринку постачання будівельних та інертних матеріалів, ринку вантажних перевезень. Важлива роль приділяється інформації в мережі Інтернет, зокрема дані про ситуацію на ринку, тенденції його розвитку, конкурентів, їхні дії та ціни. Розташування рекламних об'яв в мережі допомагає знайти мілко-оптового споживача.

Аналіз і прогноз розвитку ринку здійснюється систематично, що варто оцінити позитивно. Проте, варто зазначити, що реалізація має виразний сезонний характер, що дозволяє враховувати це для планування і забезпечення максимізації прибутку. Так, наприклад, в літньо-осінній період зростає попит на перевезення зернових та олійних культур, а весняно-літній - на інертні матеріали. Роблячи ставку на визначені види надання послуг в певний сезон підприємство найменше ризикує заморозити оборотні кошти.

Таким чином, не дивлячись на те, що ТОВ «Будівельна механізована компанія» належить до категорії малих підприємств, ефективність його

організації є потужною, а якість наданих послуг підприємства на внутрішньому ринку досить висока.

Суть аналізу господарської діяльності пізнається через його функції, з яких виділяють загальносистемні та внутрішньосистемні. Загальносистемні функції пов'язані з пізнанням і оцінкою нових суспільних явищ та соціально-економічних процесів, тобто вони характеризують суть аналізу господарської діяльності як науки, що покликана збагачувати систему знань про закономірності розвитку суб'єктів промислової мікроекономіки — передумови високоефективного менеджменту ними. Загальносистемним підпорядковуються внутрішньосистемні функції, які повинні забезпечити підготовку аналітичної інформації для обґрунтування і підтримання управлінських рішень. В сучасних умовах ці функції ускладнились і збагатилися. Це пов'язано із зміною зовнішнього і внутрішнього середовища, погіршенням демографії та екології, високим динамізмом процесів, розширенням демократії, екологічних і соціальних пріоритетів, застосуванням енергозберігаючих технологій, зміною форм власності й організації виробництва, диверсифікацією підприємств, нарощенням конкуренції, інфляційними процесами тощо.

Загальні функції реалізуються через виконання загальних і специфічних завдань. До загальних завдань належать формування зведених аналітичних даних, що характеризують ступінь і можливості задоволення потреб, визначених стратегією розвитку підприємства; стратегічну зону господарювання і його імідж; конкурентний статус; збалансованість розширених параметрів організації з її потенціалом; сталість (стабільність) функціонування підприємства та його адаптивність до нововведень і змін зовнішнього середовища; та ін.

Розв'язання загальних завдань, які ставить перед собою підприємство, здійснюється за допомогою специфічних, притаманних тільки аналізу господарської діяльності, методів. До них належать: об'єктивна оцінка розвитку підприємства (виробничого підрозділу), виявлення проблемних ситуацій; визначення стратегічних, перспективних і тактичних цілей розвитку підприємства; прогноз впливу зовнішніх факторів і оцінка власних економічних

можливостей; обґрунтування шляхів досягнення мети і строків реалізації управлінських рішень з розв'язання конкретних ситуацій; оцінка очікуваних результатів з найповнішим врахуванням наявних обмежень (можливостей). Для оцінки рівня досягнення мети (цілей) та своєчасного вжиття необхідних заходів проводиться моніторинг виконання наміченої програми.

Залежно від об'єкта аналізу, мети, яку він переслідує, завдання конкретизуються. Проте найкращих результатів можна досягти при здійсненні аналізу з дотриманням вимог системного підходу.

Економічний аналіз процесу виробництва або окремих підрозділів підприємства дає змогу виявити конкретні можливості підвищення ефективності діючої системи, їх роботи за допомогою певних прийомів і методів. Як наука, аналіз господарської діяльності або аналіз фінансово-економічних показників діяльності підприємства є системою специфічних знань, що передбачає: дослідження економічних процесів у взаємозв'язках, які складаються під впливом об'єктивних економічних законів та принципів суб'єктивного характеру; наукове обґрунтування бізнес-планів об'єктивне оцінювання їх виконання; виявлення позитивних і негативних чинників та кількісне вимірювання їх впливів; розкриття тенденцій та пропорцій господарського розвитку, виявлення невикористаних внутрішньогосподарських резервів; узагальнення кращого досвіду, прийняття оптимальних управлінських рішень.

Розібратися в особливостях господарської діяльності об'єкта, що аналізується, означає розкрити і краще зрозуміти основні причини визначального впливу на виконання бізнес-плану тих чи інших чинників, з'ясувати їх дію та взаємодію і в разі потреби змінити ступінь (силу) їх дії за допомогою певних методів і прийомів економічних та математичних розрахунків. Суть аналізу проявляється через його принципи, такі як об'єктивність, детермінізм, розвиток, комплексність, оперативність, дієвість, демократичність та соціально-екологічний підхід, характеристику яких у загальному вигляді надано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Принципи аналізу господарської діяльності підприємства

<i>принцип</i>	<i>характеристика</i>
об'єктивність	Об'єктивність проявляється в такій його організації, за якої одержані висновки відбивають дійсний стан справ і не залежать від суб'єктивних поглядів і переконань аналітика
детермінізм	Детермінізм (причинна залежність) передбачає визнання того, що виробничо-фінансова діяльність підприємств та їх структурних підрозділів є концентрованим виразом причинно-наслідкових зв'язків, які існують або проявляються в господарському організмі. Кожне явище являє собою складну систему зв'язків, під впливом яких воно формується, і завдання аналітика полягає у відкритті й пізнанні цих зв'язків
розвиток	Принцип розвитку передбачає вивчення зміни показників, явищ, процесів у часі й просторі. При цьому треба враховувати, що рушієм розвитку господарських систем є діалектична єдність і боротьба протиріч, кількісні перетворення супроводжуються якісними змінами, заміна старого новим, як правило, відбувається з труднощами. Принцип розвитку вимагає системного підходу до вивчення економіки, яка розвивається згідно з її законами і закономірностями.
комплексність	Комплексність передбачає вивчення всіх сторін і складових господарської діяльності.
оперативність	Оперативність — своєчасне виявлення причин відхилень від заданої (бажаної) величини параметрів, що є передумовою своєчасного прийняття коригуючих управлінських рішень.
дієвість	Дієвість полягає в тому, щоб не обмежуватись реєстрацією виявлених при аналізі фактів. Висновки за результатами аналізу повинні забезпечувати розробку заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, які мають бути конкретними і прийнятними для використання. Дієвість аналізу посилюється широкою гласністю його результатів, тобто демократичністю.
демократичність	Принцип демократичності передбачає залучення до проведення аналізу якомога більшої чисельності працюючих незалежно від посади.
соціально-екологічний підхід	Соціально-екологічний підхід передбачає оцінку вирішення кожної господарської задачі з позиції соціальної та екологічної доцільності. Цей підхід ґрунтується на тому, що людина з її потребами, інтересами є домінантою у взаємодії факторів: природа—людина—економіка—суспільство. Лише такий підхід може забезпечити раціональне господарювання, що ґрунтується на законах природи, яка завжди раціональна, не знає надмірностей, є зразком рівноважного, безвідходного екологічно чистого виробництва.

Отже, аналіз господарської діяльності є однією з найважливіших функцій управління. Тепер необхідно проаналізувати склад і динаміку оборотних активів підприємства.

2.2 Аналіз господарської діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Отже, у попередньому підрозділі було з'ясовано, що на сьогоднішній день аналіз діяльності підприємства застосовується у всіх галузях економіки всіх країн світу, зокрема України, адже саме аналіз дозволяє прийняти такі рішення, які в майбутньому підвищують ефективність діяльності підприємства. Проведемо аналіз фінансово-господарського стану підприємства, використовуючи фінансову звітність ТОВ «Будівельна механізована компанія» (Додатки А-Д). У табл. 2.6 проаналізуємо дані балансу підприємства.

Таблиця 2.6 – Горизонтальний та вертикальний аналіз балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	2020		2021		2022		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Активи								
Оборотні активи	705,0	100	1523,8	100	3390,8	100	2685,8	0
- запаси	30,5	4,33	485,1	31,83	367,8	10,85	337,3	12,56
- дебіторська заборгованість	609,7	86,48	1038,7	68,17	2429,2	71,64	1819,5	67,75
- грошові кошти	64,8	9,19	0	0	593,8	17,51	529,0	19,69
Всього оборотних активів	705,0	100	1523,8	100	3390,8	100	2685,8	100
Пасиви								
Поточні зобов'язання	4301,4	100	2387,8	100	2208,5	100	-2092,9	0
- короткострокові кредити банків			1812,4	75,91	388,6	17,6	388,6	-18,57
- кредиторська заборгованість	3833,3	89,12	107,3	4,49	1351,8	61,2	-2481,5	118,57
- інші поточні зобов'язання	468,1	10,88	468,1	19,6	468,1	21,2	0,0	0
Всього поточних пасивів	4301,4	100	2387,8	100	2208,5	100	-2092,9	0

Упродовж 2020-2022 рр. відбулося збільшення валюти балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія» на 2685,8 тис. грн. або на 8,23 %, що сталося у зв'язку із зростанням вартості запасів на 337,3 тис. грн або на 12,56 % та дебіторської заборгованості товариства на 1819,5 тис. грн. або на 67,75 %. У 2022 р., порівняно з 2020 р., відбулось збільшення грошових коштів підприємства на 529,0 тис. грн або на 19,69 %. Упродовж 2020-2022 рр. найбільшу частку у

структурі активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, а саме у 2020 р. – 86,48 %, у 2021 р. – 68,17 %, у 2022 р. – 71,64 %. Це вказує на наявність великої кількості покупців та замовників на досліджуваному підприємстві.

Аналізуючи пасиви ТОВ «Будівельна механізована компанія», варто відзначити, що упродовж 2020-2022 рр. спостерігаємо зростання фінансових ресурсів за рахунок поточної кредиторської заборгованості та короткострокових кредитів банків.

Використовуючи дані офіційної фінансової звітності підприємства, проаналізуємо основні показники звіту про фінансові результати ТОВ «Будівельна механізована компанія» (табл. 2.7)

Таблиця 2.7 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2020рр.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45855,9	37078,1	37640,9	-8215,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	25713,1	20768,6	19324,0	-6389,1
Валовий прибуток	20142,8	16309,5	18316,9	-1825,9
Адміністративні витрати	4075,5	376,1	3165,2	-910,3
Витрати на збут	15882,7	15754,9	14990,2	-892,5
Фінансові результати від операційної діяльності	184,6	178,5	161,5	-23,1
Податок на прибуток від звичайної діяльності	33,2	32,1	29,1	-4,1
Чистий прибуток (збиток)	151,4	146,4	132,4	-19,0

Отже, у 2022 р., порівняно з 2020 р., спостерігаємо зменшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «Будівельна механізована компанія» на 8215,0 тис. грн. Також упродовж 2020-2022 рр. відбулося зменшення собівартості реалізованої продукції на 6389,1 тис. грн., що вплинуло на зменшення валового прибутку підприємства на 1825,9 тис. грн. Варто відзначити, що у 2020-2022 рр. ТОВ «Будівельна механізована компанія»

вело прибуткову діяльність (чистий прибуток склав 151,4 тис. грн. у 2020 р., 146,4 тис. грн. у 2021 р. та 132,4 тис. грн. у 2022 р.).

Протягом 2020-2022 рр. відбулося зменшення операційних витрат підприємства на 1802,8 тис. грн. Варто відзначити, що зменшення операційних витрат в основному відбулося за рахунок зменшення витрат на збут на 892,5 тис. грн. та адміністративних витрат на 910,3 тис. грн. Також протягом досліджуваного періоду спостерігаємо зменшення таких статей звіту про фінансові результати як: податок на прибуток від звичайної діяльності на 4,1 тис. грн. та чистого прибутку на 19,0 тис. грн. Проведемо аналіз коефіцієнтів фінансового стану, використовуючи дані фінансової звітності за 2020-2022 рр. Для цього розглянемо спочатку динаміку ліквідності (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Групи ліквідності балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія» у 2018-2020 рр.

актив	2018	2019	2020	пасив	2018	2019	2020
A1	0	1052,6	64,8	П1	3479,7	5916,2	4301,4
A2	2347,1	512,8	609,7	П2	697,8	0	0
A3	237,4	173,6	30,5	П3	0	0	0
A4	3908,9	7335,4	6906,0	П4	2315,9	3158,2	3309,6

За допомогою цих розрахунків проаналізуємо коефіцієнти ліквідності підприємства, враховуючи наступне:

1) Розрахункове значення коефіцієнта поточної ліквідності (інша назва – коефіцієнт покриття) має знаходитися в межах 1-1,5. При значенні показники менше 1, підприємство має неліквідний баланс, недостатньо коштів для переведення у ліквідну форму. При значенні більше 1,5, підприємство має важку структуру активів, не використовує їх в тій мірі, як мало б для одержання більшого доходу.

2) Розрахункове значення коефіцієнта швидкої ліквідності (інша назва – коефіцієнт «лакмусового папірця») має знаходитися у межах 0,7-0,8. Так, якщо цей коефіцієнт складає 0,5, це означає, що на кожну гривню поточної заборгованості підприємство має лише 50 копійок ліквідних активів.

3) Розрахункове значення коефіцієнту абсолютної ліквідності має бути 0,2-0,25.

Проаналізуємо золоте правило балансу підприємства (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Золоте правило балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія» у 2018-2020 рр.

Золоте правило	2018	2019	2020
$A1 \geq П1$	$0 \geq 3479,7$	$1052,6 \leq 5916,2$	$64,8 \leq 4301,4$
$A2 \geq П2$	$2347,1 \geq 697,8$	$512,8 \geq 0$	$609,7 \geq 0$
$A3 \geq П3$	$237,4 \geq 0$	$173,6 \geq 0$	$30,5 \geq 0$
$A4 \leq П4$	$3908,9 \geq 2315,9$	$7335,4 \geq 3158,2$	$6906,0 \geq 3309,6$

Баланс буде вважатися ліквідним за умови дотримання певних співвідношень між групами активів і зобов'язань. Золоте правило балансу підприємства працює для першої групи активів і пасивів у 2018 році, по другій групі активів і пасивів – для всіх років, що аналізуються, для третьої групи – для всіх років, для четвертої групи – не працює. Тож, можемо зробити висновок, що дослідження ліквідності необхідно продовжити далі.

Таблиця 2.10 – Коефіцієнти ліквідності ТОВ «Будівельна механізована компанія» у 2018-2020 рр.

Показники	2018	2019	2020
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,62	0,29	0,16
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,56	0,26	0,16
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0	0,18	0,02
Робочий капітал	-1593,0	-4177,5	-3596,4

Як бачимо, жоден з цих коефіцієнтів не задовольняє оптимальному значенню, а робочий капітал має від'ємні значення, що оцінюється негативно.

Таблиця 2.11 – Аналіз коефіцієнтів фінансового стану в ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр.

Показники	Формула для розрахунку	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	2022/2020
Показники ліквідності	Показують здатність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок наявних активів				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти/поточні зобов'язання	$1052,6/5916,2=0,18$	$609,7/4301,4=0,14$	$0/2387,8=0$	-0,18
Коефіцієнт проміжної ліквідності	(Оборотні активи-товарно-матеріальні запаси)/поточні зобов'язання	$1566,3/5916,2=0,26$	$674,5/4301,4=0,16$	$1038,7/2387,8=0,44$	0,18

Продовження табл. 2.11

Показники	Формула для розрахунку	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	2022/2020
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи/Поточні зобов'язання	1739,9/5916,2=0,29	705,0/4301,4=0,16	1523,8/2387=0,64	0,35
Власний оборотний капітал	Власний капітал – Необоротні активи	3158,2-0=3158,2	3309,6-0=3309,6	3456,0-0=3456,0	297,8
Показники фінансової стійкості	Показують залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування				
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал/активи	3158,2/9074,4=0,35	3309,6/7611,0=0,43	3456,0/5843,8=0,59	0,24
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи/Власний капітал	9074,4/3158,2=2,87	7611,0/3309,6=2,29	5843,8/3456,0=1,69	-1,18
Коефіцієнт заборгованості	Позикові кошти/Активи	0/9074,4=0	0/7611,0=0	0/5843,8=0	0
Відношення довгострокових кредитів до капіталізації	Довгострокові кредити/Капіталізація	0/0=0	0/0=0	0/0=0	0
Відношення довгострокових кредитів до капіталізації	Довгострокові кредити/Власний капітал	0/3158,2=0	0/3309,6=0	0/3456,0=0	0
Відношення заборгованості до власного капіталу	Позичені кошти/власний капітал	0/3158,2=0	0/3309,6=0	0/3456,0=0	0
Показники прибутковості	Показують ефективність використання залучених ресурсів				
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток/середньорічна вартість власного капіталу	151,4/3158,2=0,05	146,4/3309,6=0,04	132,4/3456,0=0,04	-0,01
Рентабельність продажу	Операційний прибуток/Чиста виручка	151,4/45855,9=0,003	146,4/37078,1=0,003	132,4/37640,9=0,003	0

Отже, протягом 2020-2022 рр. спостерігаємо скорочення коефіцієнта абсолютної ліквідності на 0,18. Також упродовж досліджуваного періоду відбулося зменшення коефіцієнта проміжної ліквідності на 0,18, коефіцієнта загальної ліквідності (покриття) на 0,35. За 2020-2022 рр. власний оборотний капітал збільшився на 297,8 тис. грн. Скорочення показників ліквідності підприємства свідчить про відсутність можливості у ТОВ «Будівельна механізована компанія» забезпечити свої короткострокові зобов'язання з

найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Варто відзначити, що упродовж 2020-2022 рр. відбулося зменшення коефіцієнта автономії на 0,24, що пов'язано із зростанням позикового капіталу підприємства. Зростання поточних зобов'язань підприємства вплинуло на зменшення коефіцієнта залежності та незмінності коефіцієнта заборгованості підприємства. У своїй діяльності товариство не залучає довгострокових кредитів, а тому не проведено розрахунок деяких коефіцієнтів, що свідчили б про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

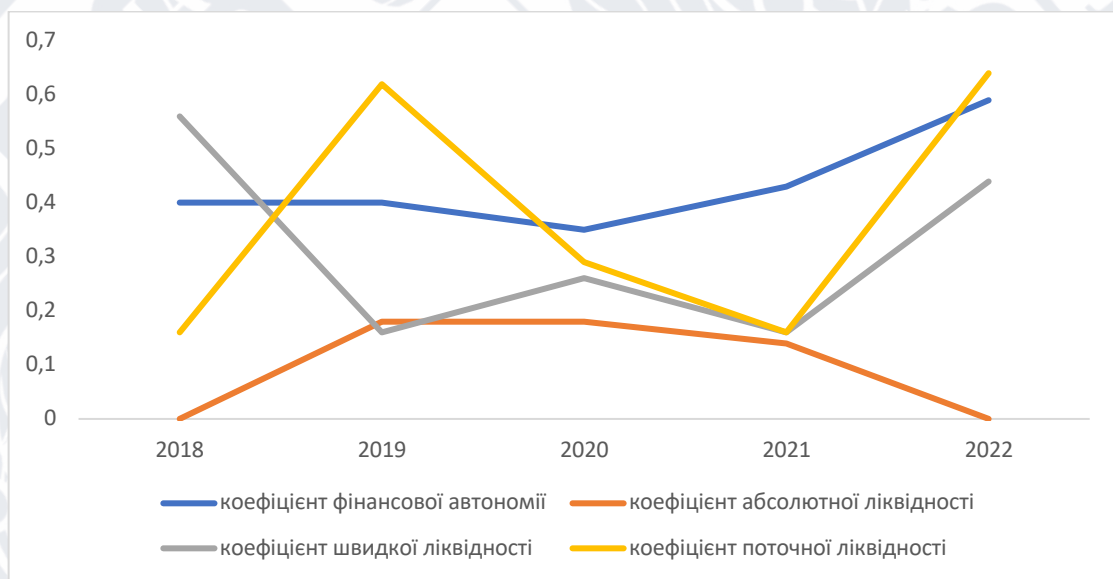

Рисунок 2.1 – Динаміка основних показників фінансового стану ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2018-2022 рр.

Як бачимо з рис. 2.1, всі основні показники фінансового стану ТОВ «Будівельна механізована компанія» мають стрибкоподібний тренд.

Таблиця 2.12 – Діагностика рентабельності ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Показники	Розрахунок	2018	2019	2020
Валова рентабельність продажів	р.2290 : р.2000	0,01	0,02	0,01
Операційна рентабельність продажів	р.2180 : р.2000	0,4	0,1	0,43
Чиста рентабельність продажів	р.2350 : р.2000	0,01	0,01	0,003
Рентабельність сукупного капіталу	р.2280 : р.1900	9,2	6,8	6,0
Рентабельність власного капіталу	р.2350 : р.1495	0,16	0,27	0,05
Чиста рентабельність продукції	р.2350 : р.2050	0,01	0,02	0,01
Рентабельність основних фондів	р.2350 : р.1010	0,1	0,11	0,02
Рентабельність оборотних активів	р.2350 : р.1195	0,14	0,48	0,21

Таблиця 2.12 свідчить про те, що всі показники рентабельності протягом 2018-2020 рр. мають позитивні значення, що добре характеризує діяльність підприємства. Валова рентабельність продажів підприємства за проаналізовані 3 роки майже не змінювалась, на це вплинуло зменшення чистого доходу від реалізації продукції. На роботу підприємства і основні проаналізовані показники значно впливає суттєве збільшення витрат (збільшення собівартості), в 2019 році основні показники діяльності підприємства були кращі, але в 2020 році подальший розвиток товариства знизився. Проте, протягом 2020-2022 рр. відбулося зменшення рентабельності власного капіталу на 0,01%, що пов'язано із невеликим прибутком підприємства у 2020-2022 рр. За 2020-2022 рр. рентабельність продажу залишалась незмінною, а саме 0,003.

Проаналізуємо дані, що відображають частку кожного виду діяльності у чистому русі коштів підприємства (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Діагностика руху грошових коштів ТОВ «Будівельна механізована компанія»

стаття	Код рядка	Абс. зміна (2020-2018)	Темп росту (2020/2018)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	2000 + 2120 – 2050 - 2180	184,6-614,8=-430,2	-0,30
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	2240 + 2270	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	0	0	0
Чистий рух грошових коштів за звітний період	Сума 2 попередніх рядків	-430,2	-0,30
Залишок коштів на початок періоду	1165 на початок року	1052,6	6,9
Залишок коштів на кінець періоду	1165 на кінець року	64,8	0,0

Найбільший внесок у рух коштів забезпечила стаття «Чистий рух коштів від операційної діяльності», адже підприємство не займається іншими видами діяльності, а саме інвестиційною і фінансовою. Протягом періоду, що аналізується, підприємство не проводило зміну зареєстрованого капіталу, статутний фонд підприємства не змінювався, дооцінки не проводилося, засновник не проводив внесення коштів в статутний капітал.

2.3 Оцінка ефективності формування і використання оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія»

У сучасних умовах диджиталізації та постійної зміни умов функціонування суб'єктів господарювання зростає важливість здійснення оцінки ефективності формування і використання оборотних активів підприємства.

Згідно з національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи – це «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу». Крім того, оборотні активи – це перш за все ті активи, без яких неможливе ведення господарської діяльності підприємства.

Оборотним капіталом на кожному підприємстві, зокрема транспортному оперують щоденно: закуповують паливо, запасні частини і матеріали, використовують їх у ремонті, надають послуги з перевезення вантажів, отримують грошові кошти від дебіторів. Якщо відбувається нестача оборотного капіталу, це може спричинити зупинку діяльності підприємства або погіршити його ліквідність, а надлишок означатиме, що частина капіталу не приносить прибуток.

Одним із напрямів підвищення ефективності використання оборотних активів є оптимізація їх розподілу між сферами виробництва та обігу, а тому підприємству потрібно виділити: які саме фактори можуть вплинути на джерела формування оборотних активів підприємства. Таким чином, аналіз факторів, що впливають на джерела формування оборотних активів, дає змогу покращити систему управління оборотними коштами на підприємстві.

Оцінку ефективності формування і використання оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» побудуємо наступним чином: по-перше, складемо агрегований порівняльний аналітичний баланс досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.14 – Аналіз динаміки, складу і структури активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр. тис. грн.

Види активів	2020	2021	2022
Активи - всього	9074,4	7611,0	5843,8
Необоротні активи	7335,4	6906,0	4320,0
у відсотках до всіх активів	80,84	90,74	73,92
Оборотні активи	1739,0	705,0	1523,8
у відсотках до всіх активів	19,16	9,26	26,08
Запаси	173,6	30,5	485,1
у відсотках до оборотних активів	9,98	4,33	31,83
Грошові кошти	1052,6	64,8	0,0
у відсотках до оборотних активів	60,53	9,19	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	512,8	609,7	1038,7
у відсотках до оборотних активів	29,49	86,48	68,17

По-друге, нас цікавить аналіз оборотних активів підприємства, зокрема, разом з проведенням горизонтального аналізу, вертикальний аналіз та аналіз оборотності оборотних активів, метою і головним завданням якого є з'ясування співвідношення необоротних та оборотних активів. Структура оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» представлена на рис. 2.2. З цього рисунка бачимо, що у структурі оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» найбільша частка припадає на дебіторську заборгованість за продукцію.

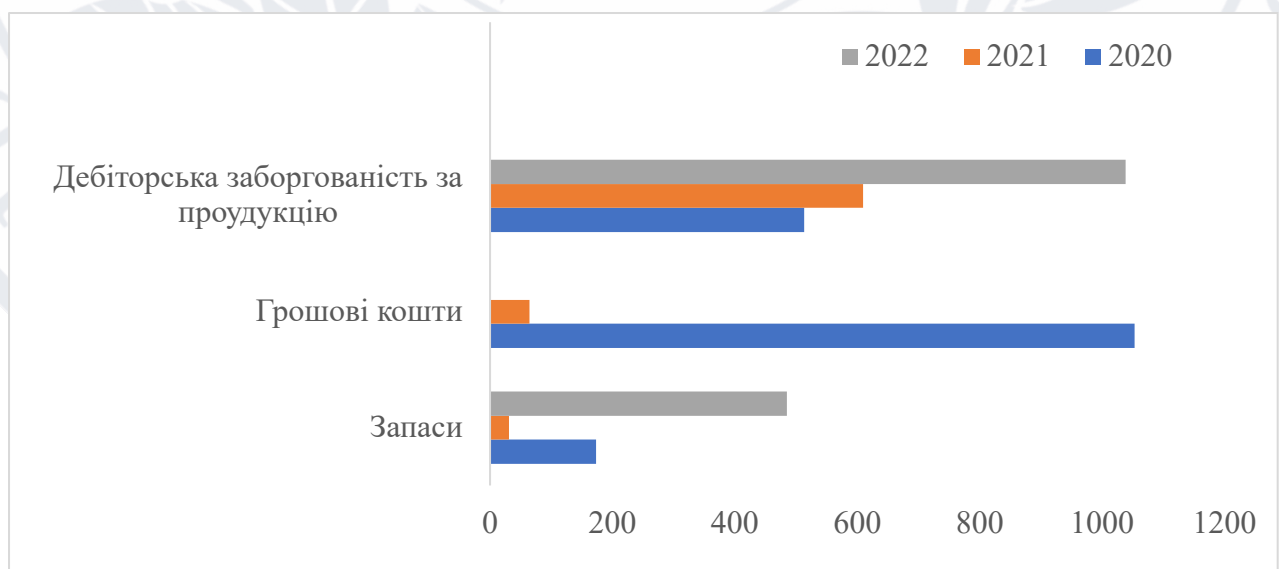

Рисунок 2.2 – Структура оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр., тис. грн.

Протягом досліджуваного періоду активи підприємства зменшились на 3230,6 тис. грн. Це відбулося головним чином за рахунок зменшення грошових коштів. Так у 2022р. порівняно з 2020р. вони зменшились на 1052,6 тис. грн. За весь досліджуваний період оборотні активи залишались майже незмінними. Частка оборотних активів у балансі підприємства поступово зростає протягом усього досліджуваного періоду. Так, протягом 2020-2022 років вона зросла на 6,92%. У 2022 відбулося стрімке зростання частки запасів, вона сягнула 31,83% та зросла за рік на 27,50%. Цей факт свідчить про підвищення мобільності активів підприємства.

Таким чином, аналіз динаміки, складу і структури активів підприємства, зокрема оборотних, є важливим напрямом покращення фінансово-економічного стану підприємства. Товариству «Будівельна механізована компанія» варто направити свою політику на збереження тенденції підвищення ліквідності, але звернути особливу увагу на стрімкий ріст дебіторської заборгованості. Крім того, варто аналізувати і порівнювати за попередні періоди співвідношення між необоротними та оборотними активами, а також співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Упродовж 2020-2022 рр. значну частку у структурі оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія» займають виробничі запаси, які є дуже важливим елементом діяльності підприємства. Це наводить на думку про те, що необхідно проаналізувати матеріально-технічне забезпечення ТОВ «Будівельна механізована компанія» і скласти узагальнюючу таблицю за результатами такого аналізу. Це допоможе узагальнити оцінку роботи підприємства, прослідкувати тенденції за трирічний період, а також проаналізувати абсолютний приріст і темпи росту по таким групам матеріально-технічного забезпечення, як сировина і матеріали, паливо, запасні частини (табл. 2.15).

Дані табл. 2.15 свідчать про те, що упродовж 2020-2022 рр. спостерігаємо зростання запасів ТОВ «Будівельна механізована компанія» на 7891,6 тис. грн або на 41,25 %.

Таблиця 2.15 – Динаміка зміни показників матеріально-технічного забезпечення ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр., тис. грн.

Група МТЗ	Фактичне надходження, тис.грн.			2022/2020рр.	
	2020	2021	2022	Абс.приріст тис.грн.	Темп приросту, %
Сировина і матеріали	692,4	858,1	778,8	86,4	12,48
Паливо	14058,9	15299,1	21220,4	7161,5	50,94
Запасні частини	4381,3	4985,1	5025,0	643,7	14,69
Всього	19132,6	21142,3	27024,2	7891,6	41,25

Обсяг сировини і матеріалів зріс за період, що аналізується, на 86,4 тис. грн або на 12,48 %; палива - на 7161,5 тис. грн або на 50,94 %; запасних частин н- а 643,7 тис. грн або на 14,69 %.

Тепер варто здійснити діагностику ліквідного потоку підприємства. Якщо його величина буде позитивно, це означатиме, що ТОВ «Будівельна механізована компанія» працює стабільно та ефективно. Якщо ця величина буде від'ємною, зробимо висновок про негативні тенденції на підприємстві (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Діагностика ліквідного потоку ТОВ «Будівельна механізована компанія» у 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020
Ефект фінансового важеля %	73,8	10,82	1,81
Власні оборотні кошти, тис. грн.	-1593,0	-4177,2	-3596,4
Коефіцієнт забезпечення запасів	9,8	10,0	23,1
Чисті оборотні активи, тис. грн.	2584,5	686,4	640,2
Чисті поточні зобов'язання, тис. грн.	3479,7	5916,2	4301,4
Робочий капітал (фінансово-експлуатаційні потреби), тис. грн.	-895,2	-5229,8	-3661,2
Кредитна позиція, тис.грн.	697,8	-1052,6	-64,8
Ліквідний потік, тис.грн.	627,9	354,8	987,8

Можемо зробити висновок про більш-менш ефективну роботу підприємства, оскільки маємо позитивні значення ліквідного потоку і від'ємні – кредитної позиції та робочого капіталу.

Упродовж 2020-2022 рр. в ТОВ «Будівельна механізована компанія» відбулося збільшення загального обсягу дебіторської заборгованості на 525,9 тис. грн.

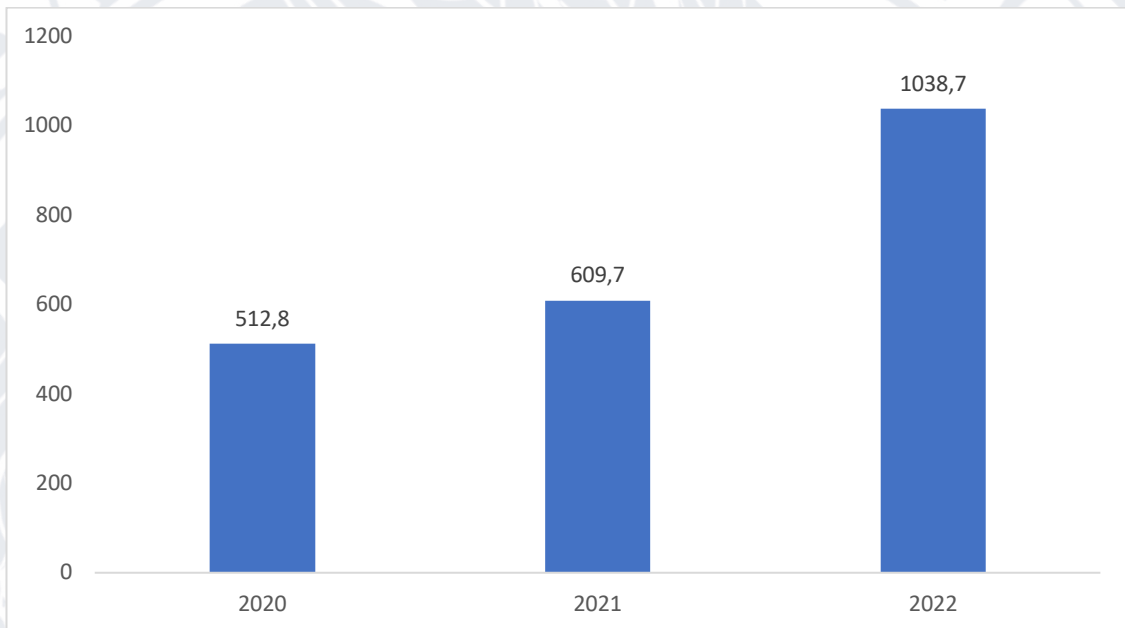

Рисунок 2.3 – Дебіторська заборгованість ТОВ «Будівельна механізована компанія» упродовж 2020-2022 рр., тис.грн.

На сучасному етапі економічного розвитку ТОВ «Будівельна механізована компанія» сформувала таку значну величину дебіторської заборгованості, яка виводить значні кошти з обігу, що оцінюється вкрай негативно. Основним замовником послуг є ТОВ «ВЕСТ СОЛДІТІ ТРАНС» та ряд інших контрагентів. Щебенева продукція постачається на різні підприємства України, зокрема «Турбівський каоліновий завод», ТОВ «АВТОСТРАДА» та багато інших. Господарські відносини між підприємствами оформлюються шляхом підписання договорів, угод, листування. Безпосереднє спілкування з контрагентами здійснює директор він же власник товариства, а з інших делегованих їм питань юрист та головний бухгалтер, начальник транспортного відділу.

Основною проблемою підприємства, як і багатьох інших у нашій країні, у відносинах з контрагентами є криза неплатежів, а також несвоєчасність та

неповність платежів, зниження обсягів виробництва в різних галузях виробництва та господарства. Але, незважаючи на всілякі негаразди, послуги ТОВ «Будівельна механізована компанія» користуються попитом на внутрішньому ринку, сама компанія має високий авторитет серед партнерів.

Проте, підприємство має постійно моніторити ситуацію, яка складається, враховувати фактори впливу зовнішнього середовища, особливо такі, як воєнні дії в країні, порушення ланцюгів поставок, жорстку податкову політику держави, законодавчі ініціативи тощо.

Висновки за розділом 2

У другому розділі магістерської роботи виконано аналіз господарської та фінансово-економічної діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «Будівельна механізована компанія». Компанія надає повний комплекс послуг, пов'язаних з вантажними перевезеннями будь-якої складності, а саме: вантажним автомобільним транспортом, а також оптовою торгівлею твердим, рідким, газоподібним паливом, роздрібною торгівлею паливом, наданням послуг перевезення речей, будівництвом житлових і нежитлових будівель.

У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що дохід підприємства несуттєво підвищився за останній звітний рік. Собівартість продукції ТОВ «Будівельна механізована компанія» знижується, чистий прибуток теж. Відповідно, знижується рівень основних засобів. Показник кредиторської заборгованості збільшився за останній звітний період.

Проаналізовано показники маркетингової діяльності та аналіз ринкових можливостей підприємства, виконано горизонтальний та вертикальний аналіз балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія». Всі показники рентабельності позитивні. Найбільший внесок у рух коштів забезпечила стаття «Чистий рух коштів від операційної діяльності», адже підприємство не займається іншими видами діяльності. З'ясовано, що золоте правило балансу не виконується. Робочий капітал ТОВ «Будівельна механізована компанія» має

від'ємне значення. У структурі оборотних активів найбільшу вагу займає дебіторська заборгованість, що оцінюється негативно.

Для нормальної безперебійної роботи і в цілях запобігання кризової ситуації на підприємстві перш за все необхідно забезпечити організацію розробки та впровадження дійсної та ефективної кредитної політики за алгоритмами, окресленими у першому розділі даної роботи.

Наразі підприємство не веде облік і аналіз дебіторської заборгованості, тож необхідно розробити рекомендації з їх впровадження. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства, а також його оборотних активів дозволяє зробити висновок, що підприємству рекомендується здійснити контроль за дебіторською заборгованістю в розрізі розмірів заборгованості певних дебіторів як за розмірами боргу, так і за термінами боргів, і за рівнем доходу, і за реальною вартістю існуючої дебіторської заборгованості.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІЗОВАНА КОМПАНІЯ»

3.1 Економіко-математичне забезпечення оцінки достатності оборотних активів ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Сьогоднішні умови господарювання висувають менеджменту вітчизняних підприємств великі виклики – необхідно докладати значних зусиль для здійснення моніторингу фінансово-економічного стану і управління оборотними активами. Головною проблемою ефективного функціонування українських підприємств є відсутність комплексної системи оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання, яка б допомагала топ-менеджменту ухвалювати правильні управлінські рішення. Економіко-математичне забезпечення оцінки достатності оборотних активів підприємства полягає у діагностиці потенційного банкрутства.

Фундатором прогнозування вірогідності банкрутства є американський економіст Едвард Альтман, який став всесвітньо відомим після того, як вивів математичну ормулу, що вимірює ступінь можливого ризику певного підприємства. Першою, найпростішою і наочною моделлю є двохфакторна модель Альтмана, що враховує коефіцієнт швидкої ліквідності та питому вагу позикових коштів у пасивах. Перевага такої моделі – в її простоті, недолік – в невеликій кількості показників, від яких залежить можливість настання банкрутства підприємства. П'ятифакторна модель Альтмана 1968 року розглядає відношення оборотних активів до суми активів підприємства, рівень рентабельності сукупного капіталу, рівень рентабельності оборотних активів, коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу, обіговість активів. П'ятифакторна модель Альтмана 1983 року враховує відношення оборотних активів до суми активів підприємства, рівень рентабельності сукупного капіталу, рівень доходності активів, коефіцієнт співвідношення власного і позикового

капіталу та обіговість активів. Ця модель, на відміну від попередньої, застосовується для підприємств, акції яких котируються на біржі. Проте, ці моделі є емпіричними і не мають під собою самостійної теоретичної бази. Незважаючи на певні недоліки всіх моделей Едварда Альтмана, саме вони стали поштовхом для розробки інших формул для розрахунку вірогідності банкрутства іншими вченими. Модель Гордона Спрінгейта містить у розрахунках відношення оборотних активів до суми активів підприємства, відношення прибутку до оподаткування до загальної вартості активів, відношення прибутку до оподаткування до зобов'язань підприємства і відношення виручки від реалізації до загальної вартості активів. Суттєвою перевагою моделі є те, що похибка при прогнозуванні не перевищує 10 % і модель є універсальною – застосовується незалежно від того, чи котируються акції підприємств на ринку чи ні. З іншого боку, модель Спрінгейта є лише модифікацією моделі Альтмана 1968 року, яка є дещо спірною для використання. Проте, як додаткову модель її можна використовувати для аналізу. Модель Тафлера враховує відношення виручки від реалізації до поточних зобов'язань, відношення оборотних активів до загальних зобов'язань, відношення поточних зобов'язань до загальних активів і відношення виручки до активів підприємства. Ця методика активно застосовується при проведенні зовнішньої швидкої економічної діагностики, проте не враховує ринкову оцінку бізнесу. Модель ДеПаляна включає такі показники, як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань, відношення власного капіталу до зобов'язань, відношення оборотних активів до суми активів, відношення виручки до дебіторської заборгованості та відношення дебіторської заборгованості до зобов'язань. Модель Давидової і Белікова містить коефіцієнти: відношення оборотних активів до суми активів підприємства, відношення чистого прибутку до власного капіталу, відношення виручки до валюти балансу, відношення чистого прибутку до собівартості. Ця модель є достатньо простою для використання, проте застосовується вона для тих підприємств, які вже мають суттєві ознаки кризи. Модель Сайфуліна і Кадикова враховує коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт поточної

ліквідності, коефіцієнт оборотності власного капіталу, відношення чистого прибутку до виручки, рентабельність власного капіталу. Модель Фулмера була створена на базі обробки даних лише 60 підприємств і включає відношення нерозподіленого прибутку до валюти балансу, відношення виручки від реалізації до валюти балансу, відношення прибутку до оподаткування до власного капіталу, відношення грошового потоку до позичкового капіталу, відношення довгострокових зобов'язань до валюти балансу, відношення поточних зобов'язань до сукупних активів, відношення матеріальних активів до оборотних активів, відношення оборотного капіталу до зобов'язань і відношення прибутку до оподаткування до чистого прибутку. Модель Федотової містить коефіцієнт поточної ліквідності та частку позикового капіталу у валюті балансу в розрахунках. Модель Конана-Гольдера містить у розрахунках відношення суми дебіторської заборгованості та грошових коштів до валюти балансу, відношення власного капіталу до валюти балансу, відношення фінансових витрат до виручки від реалізації, відношення витрат на персонал до валового прибутку та відношення валового прибутку до позикового капіталу. Модель українського вченого О.Терещенка побудована на основі даних 850 вітчизняних компаній і прораховує відношення грошового потоку до зобов'язань, відношення валюти балансу до зобов'язань, відношення чистого прибутку до валюти балансу, відношення чистого прибутку до виручки від реалізації, відношення виробничих запасів до виручки від реалізації та відношення виручки від реалізації до валюти балансу. Ця модель має певний недолік – широкий інтервал невизначеності. Модель Ліса базується на розрахунках відношення оборотних активів до суми активів, відношення виручки від реалізації до суми активів, відношення нерозподіленого прибутку до суми активів, відношення власного капіталу до суми активів. Модель Беєрмана розраховує відношення позикового капіталу до валюти балансу, відношення чистого прибутку до валюти балансу, відношення чистого прибутку до позичкового капіталу, відношення чистого прибутку до виручки від реалізації, відношення чистого грошового потоку до позичкового капіталу, відношення виручки від реалізації до валюти балансу, відношення

запасів до виручки від реалізації, відношення суми амортизації до вартості основних засобів на кінець періоду, відношення вартості введених в дію основних фондів до суми амортизації, відношення заборгованості за банківськими позиками до позичкового капіталу.

Таблиця 3.1 – Діагностика банкрутства ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Назва моделі	Модель	Розрахунок	Рівень загрози банкрутства
2-факторна модель Альтмана	$Z = -0,3877 - 1,0736 X_1 + 0,579X_2$	$Z = -0,3877 - 0,171776 + 0,33003 = -0,229446$	$Z > 0$ – велика; $Z < 0$ – незначна
5-факторна модель Альтмана (1968 рік)	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5$	$Z = 1,2*0,09 + 1,4*0,02 + 3,3*0,21 + 0,6*0,77 + 1,0*5,5 = 6,791$	$Z < 1,8$ – дуже велика; 1,81 - 2,7 – велика; 2,71 - 2,99 – можлива; $Z > 3$ – дуже низька
5-факторна модель Альтмана (1983 рік)	$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5$	$Z = 0,717*0,09 + 0,84*0,02 + 3,107*0,17 + 0,42*0,77 + 0,995*5,5 = 6,70392$	$Z < 1,8$ – дуже висока; 1,81 - 2,7 – велика; 2,71 - 2,99 – можлива; $Z > 3$ – дуже низька
Модель Спрінгейта (1978 рік)	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	$Z = 1,03*0,09 + 3,07*0,02 + 0,66*0,04 + 0,4*6,02 = 2,5885$	$Z < 0,862$ - дуже велика
Модель Тафлера (1977 рік)	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$	$Z = 0,52*10,66 + 0,13*0,16 + 0,18*0,57 + 0,16*6,02 = 6,6298$	$Z < 0,2$ - дуже велика; $Z > 0,3$ - дуже низька
Модель Creditmen Ж. ДеПаляна	$Z = 25X_1 + 25X_2 + 10X_3 + 20X_4 + 20X_5$	$Z = 25*0,16 + 25*0,77 + 10*0,09 + 20*75,21 + 20*0,14 = 1531,15$	$Z < 100$ – дуже велика
Модель R-рахунку Давидової, Белікова	$R = 8,38X_1 + X_2 + 0,054X_3 + 0,63X_4$	$R = 8,38*0,09 + 0,05 + 0,054*6,02 + 0,63*0,01 = 1,13558$	$R < 0$ – максимальна (90-100 %); $R = 0,18$ – велика (60-80%); $R = 0,18 - 0,32$ – середня (35-50 %); $R = 0,32 - 0,42$ – низька (15-20 %); $Z > 0,42$ – мінімальна (до 10%)
Модель Сайфуліна, Кадикова	$Z = 2X_1 + 0,1X_2 + 0,08X_3 + 0,45X_4 + X_5$	$Z = 2*-5,1 + 0,1*0,16 + 0,08*1,41 + 0,45*0,03 + 0,05 = -10,0527$	$Z = 1$ при $X_1 > 0,1$; $X_2 > 2$; $X_3 > 2,5$; $X_5 > 0,2$ – фінансова сталість; $Z < 1$ – незадовільний стан
Модель Федотової	$Z = -0,3877 - 1,0736X_1 + 0,0579X_2$	$Z = -0,3877 - 1,0736*0,16 + 0,0579*0,57 = -0,526473$	$Z > 0$ – підприємство може збанкрутіти
Модель Фулмера	$Z = 5,528X_1 + 0,212X_2 + 0,073X_3 + 1,27X_4 - 0,12X_5 + 2,335X_6 + 0,575X_7 + 1,083X_8 + 0,894X_9 - 6,075$	$Z = 5,528*0,36 + 0,212*6,02 + 0,073*0,06 + 1,27*14,56 - 0,12*0 + 2,335*0,57 + 0,57*9,8 + 1,083*0,16 + 0,891*1,22 - 6,075 = 23,86415$	$Z < 0$ – велика

Продовження табл. 3.1

Назва моделі	Модель	Розрахунок	Рівень загрози банкрутства
Модель Конана-Гольдера	$Z = -0,16 X_1 - 0,22 X_2 + 0,87 X_3 + 0,1 X_4 - 0,24 X_5$	$Z = -0,16 * 0,09 - 0,22 * 0,43 + 0,87 * 0,003 + 0,1 * 0,2 - 0,24 * 0,04 = -0,0725$	$Z > 0,21$ – 100 %; $Z = 0,2 - 0,048$ – 90 %; $Z = 0,48 - 0,002$ – 80 %; $Z = 0,002 - (-0,026)$ – 70 %; $Z = (-0,026 - (-0,068))$ – 50-60 %; $Z = (-0,068) - (-0,087)$ – 40 %; $Z = (-0,087) - (-0,107)$ – 30 %; $Z = (-0,107) - (-0,131)$ – 20 %; $Z = (-0,131) - (-0,164)$ – 10 %
Модель Терещенко	$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	$Z = 1,5 * 14,56 + 0,08 * 1,77 + 10 * 0,02 + 5 * 0,003 + 0,3 * 0,0007 + 0,1 * 6,02 = 22,79981$	$Z > 2$ – ні; $1 < Z < 2$ – мала; $0 < Z < 1$ – середня; $Z < 0$ – велика
Модель Ліса	$L = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4$	$L = 0,063 * 0,09 + 0,092 * 6,02 + 0,057 * 0,36 + 0,001 * 0,43 = 0,58046$	$L > 0,037$ – низька
Модель Бесрмана	$Z = 0,077X_1 + 0,813X_2 + 0,124X_3 + 0,105X_4 - 0,063X_5 + 0,061X_6 + 0,268X_7 + 0,217X_8 + 0,012X_9 + 0,165X_{10}$	$Z = 0,077 * 0,57 + 0,813 * 0,02 + 0,124 * 0,04 + 0,105 * 0,003 - 0,063 * 14,56 + 0,061 * 6,02 + 0,268 * 0,0007 + 0,217 * 0,57 + 0,012 * 0,29 + 0 = 1,4807626$	$Z > 0,32$ – велика; $0,32 > Z > 0,236$ – можлива; $Z < 0,236$ – ні

Отже, можемо зробити висновок, що всі застосовані моделі є універсальними, проте, що дуже важливо – вони орієнтовані на великі і середні підприємства, а застосування їх для малих підприємств є сумнівним. Проте, згрупувавши всі розрахунки у порівняльну табл. 3.2, можемо зробити висновок, що підприємству не загрожує банкрутство, оскільки майже всі розрахунки по моделях говорять про це.

Таблиця 3.2 – Діагностика банкрутства ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Назва моделі	Рівень загрози банкрутства (+/-)
Двофакторна модель Альтмана	$Z = -0,22446$, імовірність банкрутства незначна
Модель Альтмана (1968 рік)	$Z = 6,791$, імовірність банкрутства дуже низька
Модель Альтмана (1983 рік)	$Z = 6,70392$, імовірність банкрутства дуже низька
Модель Спрінгейта (1978 рік)	$Z = 2,5885$, імовірність банкрутства дуже низька
Модель Тафлера (1977 рік)	$Z = 6,6298$, імовірність банкрутства дуже низька
Модель Creditmen (Ж. ДеПаляна)	$Z = 1531,15$, імовірність банкрутства дуже низька
Модель R-рахунку (Давидової, Белікова)	$Z = 1,13558$, імовірність банкрутства мінімальна
Модель Сайфуліна, Кадикова	$Z = -10,0527$, незадовільний фінансовий стан
Модель Фулмера	$Z = 23,86415$, імовірність банкрутства мала

Назва моделі	Рівень загрози банкрутства (+/-)
Модель Федотової	$Z=-0,526473$, підприємство не може збанкрутувати
Модель Конана-Гольдера	$Z=-0,0725$, імовірність банкрутства 40%
Модель Терещенка	$Z=22,79981$, підприємству не загрожує банкрутство
Модель Ліса	$Z=0,58046$, імовірність банкрутства низька
Модель Беєрмана	$Z=1,4807626$, підприємству банкрутство не загрожує

Найбільшу увагу, на наш погляд, слід приділити моделі Терещенка, оскільки це – єдина модель, розроблена українським вченим на основі даних саме вітчизняних підприємств. Проте, розрахунки по цій моделі теж свідчать про те, що підприємству не загрожує банкрутство. Єдина модель, яка свідчить про проблемні аспекти на підприємстві, є модель Сайфуліна і Кадикова, отже, слід порадити підприємству періодично проводити діагностику можливого банкрутства з метою його уникнення у стратегічній перспективі.

3.2 Шляхи вдосконалення управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Зробивши аналіз фінансового стану підприємства, можна сказати, що підприємству потрібні рекомендації щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю. На великих підприємствах зазвичай створюється відповідний відділ, який займається аналізом дебіторської заборгованості, впровадженням кредитної політики та спілкуванням безпосередньо з дебіторами. Проте, ТОВ «Будівельна механізована компанія» відноситься до малих підприємств, тому це можливо не через створення на підприємстві спеціальних підрозділів. Тож, працівники підприємства мають взяти на себе додатково такі функції, як: по-перше, необхідним є моніторинг дебіторської заборгованості ТОВ «Будівельна механізована компанія» по величині, частці в оборотних активах, відношенні до виручки від реалізації продукції. По-друге, ТОВ

«Будівельна механізована компанія» має забезпечити ведення обліку дебіторської заборгованості, термін якої вже настав і сформувати базу кредитоспроможності контрагентів. По-третє, необхідно постійно моніторити і контролювати плани з фінансовими показниками за різні проміжки часу. По-четверте, ТОВ «Будівельна механізована компанія» має розробити та впровадити альтернативні схеми можливого погашення проблемної дебіторської заборгованості. По-п'яте, варто застосовувати методичні підходи до оптимізації використання боргових зобов'язань. По-шосте, слід приділити увагу співпраці з іншими інституціями щодо можливостей стягнення дебіторської заборгованості. По-сьоме, запровадити механізм реструктуризації дебіторської заборгованості, і, нарешті – налагодити взаємовідносини з кредиторами та підтримувати співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю на певному допустимому рівні.

Також можна виділити такі основні завдання управління розрахунками з метою покращення їх стану:

- збільшення коефіцієнта оборотності коштів у дебіторській заборгованості і, відповідно, зменшення періоду їх оборотності;
- відстежування показників оборотності у динаміці та недопущення значного відхилення від оптимальних, визначених підприємством показників;
- моніторити всі можливі зміни у кредитній політиці у зв'язку з формажорними обставинами, такими, як обстріли та руйнування інфраструктури, зокрема доріг та транспортних засобів;
- працювати з контрагентами: оскільки підприємство підпадає під категорію малих, це може бути не занадто складно. З іншого боку, у сучасних умовах саме нетворкінг іноді грає вирішальну роль;
- гнучкість та мобільність у використанні різних форм розрахунків, а також інструментів та методів кредитної політики.

Запропонований механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства складається з таких основних елементів (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Механізм управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Будівельна механізована компанія»

Існують певні рекомендації, що дозволяють управляти дебіторською заборгованістю:

1. Важливим етапом є контроль стану розрахунків.
2. Орієнтація на значну кількість клієнтів з метою зниження ризиків несплати.

3. Моніторинг балансу «дебіторська/кредиторська заборгованість», оскільки суттєве перевищення першого показника робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування.
4. Використання системи знижок при достроковій оплаті.
5. Визначення терміну залишків на рахунках дебіторів і порівняння цих строків за допомогою бенчмаркінгового аналізу – з еталонними підприємствами, конкурентного аналізу – з конкурентами, ретроспективного аналізу – з показниками підприємства за попередні періоди.
6. Перегляд граничної суми комерційного кредиту, виходячи з наявного фінансового стану клієнтів.
7. При виникненні проблем з розрахунками пропонується отримувати заставу, до того ж на величину не меншу, ніж кошти на рахунку дебітора.
8. Використання циклічності виписування рахунків для підтримання одноманітності операцій.
9. Страхування кредитів для захисту від великих збитків з безнадійних боргів та уникати дебіторів з високим ступенем ризику.

Таким чином, політика управління дебіторською заборгованістю є дуже важливою, оскільки на підприємствах ця стаття може займати найвищу частку оборотних активів, як, наприклад, спостерігається на підприємстві, що досліджується.

Висновки за розділом 3

У сучасних умовах підприємства України зіштовхуються зі стихійним ростом дебіторської заборгованості. Нездатність забезпечити господарський цикл за рахунок власних коштів змушує звертатися до залучення позикових засобів, що деякою мірою порушує ситуацію фінансової стабільності на підприємстві, особливо, коли існує імовірність непокриття кредиторської заборгованості за рахунок дебіторської. Прострочена дебіторська заборгованість

означає також збільшення ризику непогашення боргів і, відповідно, зменшення прибутку. Одним із пропонувананих варіантів регулювання дебіторської заборгованості є механізм її контролю.

У третьому розділі магістерської роботи запропоновано складання списків клієнтів за часткою їх покупок у доході підприємства. ТОВ «Будівельна механізована компанія» має зосередити фінансовий моніторинг на 20% покупців, на яких припадає 80% продажів підприємства. Ще одним корисним інструментом контролю є аналіз коефіцієнту інкасації дебіторської заборгованості, що є результатом ділення середнього балансу дебіторської заборгованості в кредит за рік, помноженого на 365.

Запропоновано механізм управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Будівельна механізована компанія», що містить: по-перше, чітку політику розробки і виконання принципів здійснення розрахункових операцій суб'єкта господарювання; по-друге, розрахунок мінімальної та максимальної суми активів, авансованих у дебіторську заборгованість; по-третє, побудову мотиваційного механізму реалізації дебіторсько-кредиторської політики; по-четверте, розробку системи штрафних санкцій за прострочені терміни заборгованості тощо.

ВИСНОВКИ

Сьогодні, в умовах диджиталізації продажів та послуг, посилення глобалізацією та нестабільним зовнішнім середовищем наслідком кризових явищ в економіці є нестача грошових коштів, адже, по суті, виручку продавця формує платоспроможний попит населення. Однією з найважливіших завдань сьогодення є забезпечення підвищення ефективності господарювання підприємств разом з удосконаленням стратегії управління оборотними активами. Кругообіг оборотних активів на підприємстві може здійснюватися тільки за наявності чітко визначеної, авансованої вартості в грошовій формі.

У роботі з'ясовано, що термін «оборотні активи» має в економічній теорії кілька синонімів – оборотні кошти, оборотний капітал, оборотні ресурси, робочий капітал тощо. Особливість оборотних активів полягає у їх двоякій природі. Адже з одного боку, оборотні активи являють собі матеріально-речові цінності, а саме – виробничі запаси, запаси готової продукції та в незавершеному виробництві, матеріальні цінності у виробництві, грошові кошти, а з іншого – їх формування суттєво пов'язане з джерелами формування активів, тобто з пасивом балансу суб'єкта господарювання.

У магістерській роботі розкрито теоретико-методологічні засади управління оборотними активами підприємства: розглянуто економічну сутність категорії «оборотні активи підприємства», проаналізовано підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства, представлено порівняльну характеристику термінів, пов'язаних з оборотними активами, розглянуто стадії кругообігу оборотного капіталу, проаналізовано склад оборотних активів підприємства, з'ясовано ознаки оборотних активів як частини авансованого капіталу підприємства, проаналізовано структуру оборотних активів підприємства за бухгалтерським балансом, розглянуто класифікацію оборотних активів.

У роботі проаналізовано теоретико-методологічні засади управління дебіторською заборгованістю як важливішої складової оборотних активів,

побудовано алгоритм формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства, представлено структурно-логічну модель процесу управління дебіторською заборгованістю, описано етапи процесу погашення заборгованості, можливі заходи стимулювання погашення дебіторської заборгованості підприємства, охарактеризовано методи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

У магістерській роботі виконано аналіз господарської та фінансово-економічної діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «Будівельна механізована компанія», яка надає повний комплекс послуг, пов'язаних з вантажними перевезеннями будь-якої складності, а саме: вантажним автомобільним транспортом, а також оптовою торгівлею твердим, рідким, газоподібним паливом, роздрібною торгівлею паливом, наданням послуг перевезення речей, будівництвом житлових і нежитлових будівель.

З'ясовано, що дохід ТОВ «Будівельна механізована компанія» підвищився за останній звітний рік, проте несуттєво. Собівартість продукції і чистий прибуток ТОВ «Будівельна механізована компанія» знижуються. У роботі виконано аналіз показників маркетингової діяльності та ринкових можливостей підприємства, а також горизонтальний та вертикальний аналіз балансу ТОВ «Будівельна механізована компанія». З'ясовано, що всі показники рентабельності є позитивними. Окрім операційної діяльності підприємство не займається ані інвестиційною, ані фінансовою діяльністю. Золоте правило балансу для ТОВ «Будівельна механізована компанія» не виконується. Робочий капітал підприємства має від'ємне значення. Показник кредиторської заборгованості збільшився за останній звітний період. У структурі оборотних активів найбільшу вагу займає дебіторська заборгованість, що оцінюється негативно.

Як виявив аналіз управління оборотними активами підприємства, позитивним моментом у діяльності ТОВ «Будівельна механізована компанія» є невелика частка довгострокового позичкового капіталу. З одного боку, низький рівень зобов'язань говорить про незалежність підприємства від зовнішнього

середовища, а з іншого – говорить про те, що у підприємства відсутнє стратегічне бачення.

В процесі виробничої діяльності підприємства відбувається постійна трансформація окремих елементів оборотних активів. ТОВ «Будівельна механізована компанія» купує сировину і матеріали, займається виготовленням продукції, але реалізує її, як правило, в кредит, що негативно впливає на забезпечення неперервності платіжного обороту та розрахункових операцій.

Аналіз виявив, що дебіторська заборгованість даного аналізованого підприємства зростає, це говорить про недосконалу кредитну політику підприємства і перешкоди при реалізації продукції.

Для нормальної безперебійної роботи і в цілях запобігання кризової ситуації на підприємстві перш за все необхідно продумати таку кредитну політику, яка враховуватиме можливу кредитоспроможність клієнтів, мотиваційний механізм управління дебіторською заборгованістю, період кредитування, стратегію стягнення дебіторської заборгованості тощо.

З метою оцінки стану дебіторської заборгованості у роботі рекомендується здійснювати контроль за дебіторською заборгованістю в розрізі розмірів заборгованості окремих дебіторів за строками виникнення боргів, за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованостей, за вартістю дебіторської заборгованості, відповідно до ABC-аналізу дебіторів тощо.

Оскільки аналіз виявив, що наразі підприємство не займається обліком і аналізом дебіторської заборгованості, у роботі розроблено конкретні рекомендації, що полягають у наступному:

1) запропоновано складати списки клієнтів за їх часткою у виручці від реалізації, що можливо здійснювати за принципом Парето: зосередити фінансовий моніторинг на 20% клієнтів, на яких припадає 80% доходу від продажу;

2) розраховувати і моніторити аналіз коефіцієнту інкасації дебіторської заборгованості, що є результатом ділення середнього балансу дебіторської заборгованості в кредит за рік, помноженого на 365.

3) контролювати дебіторську заборгованість шляхом впровадження знижок: можна прискорити розрахунки, розвивати свій бізнес і поєднати кредитну політику з маркетинговими заходами. Незначне зниження прибутку буде невеликою ціною, якщо такими заходами вдасться стабілізувати рух грошових коштів за рік в цілому.

У магістерській роботі також запропоновано механізм управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Будівельна механізована компанія», що полягає у використанні дев'яти інструментів впливу на дебіторську заборгованість, які можуть використовуватися як порізно, так і комплексно, а також як бути певним алгоритмом дій, так і здійснюватися непослідовно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахновська І.О., Бондаренко Р.М. Науково-методичні підходи до визначення диджиталізації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №6, С. 63-67. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.6-12>
2. Білик М., Яковенко Я., Олійник Є. Розвиток цифрової економіки: сучасні напрями та перспективи. *Ефективна економіка*. 2023. №1. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1017/1027>
3. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Економічні науки*. 2022. №1. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-32.pdf>
4. Гавран В., Данилків Х., Гавран М. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті нових ринкових викликів. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми економіки та управління. 2020. Вип. 4. № 1. С. 151-158.
5. Ганін В., Філатова М. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх удосконалення. *Економічні науки*. 2019. №11(75). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-27>
6. Гвоздей Н.І. Управління активами підприємства. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №12. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-332-341](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-332-341)
7. Геєнко М., Омеляненко Д. Методичні підходи до аналізу формування та ефективного використання активів у рамках невизначеності та ризику. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, (2 (94), 19-24. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2023.2.4>
8. Глушко А.Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. No 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=7&y=2018>
9. Глушко А., Пиріг Я. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки.

Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2023. №1.
<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6>

10. Господарський кодекс України: від 16 січ. 2003 р. № 436–IV. *Відомості Верховної Ради України.* Зі змінами від 27.07.2023 №3272-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

11. Гурова К.Д., Ганін В.І. Економічний аналіз: методологія, методика, організація, практикум. Харків, 2019. С. 220–236.

12. Дорошенко Г., Давидов В. Основні засади формування підходів до оцінки ефективності цифрової трансформації промислових підприємств. *Ефективна економіка.* 2023. №1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1007/1017>

13. Єремян О., Єрмоленко Т. Фінансові активи підприємства як об'єкт бухгалтерського обліку. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки.* 2023. №1. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-18>

14. Загальні вимоги до фінансової звітності. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку No 1 : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (08.12.2023).

15. Зралко В., Ахновська І. Підходи до визначення оборотних активів у системі управління підприємством. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту підприємств України: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених* (17 лист. 2023 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. ун- т. Харків: ХНАДУ , 2023. 597 с. С. 472-475. URL: <https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/menedzhmentu/naukovi-konferenciji/>

16. Іванова М.І., Грошелева О.Г., Усатенко О.В. Управління дебіторською заборгованістю промислового підприємства як інструмент забезпечення економічної безпеки. *Приазовський економічний вісник.* 2020. Випуск 1(18). С. 87–92.

17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій

[Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

18. Ключковська В.О., Трегубов О.С. Ключковський О.В. Державне регулювання розвитку малого бізнесу. *Економіка та суспільство*, № 43 2022 р.

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1744/1680>

19. Костенюк Ю. Б. Оцінювання потенціалу розвитку малого підприємництва України. *Статистика України*. 2022. № 3–4.

[URL:10.31767/su.3-4\(98-99\)2022.03-04.XX](URL:10.31767/su.3-4(98-99)2022.03-04.XX)

20. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *БізнесІнформ*. 2022.

№8, С. 159-165. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165>

21. Кузнєцова Т.В., Лук'янчук Ю.А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник НУВГП. Серія Економічні науки*. 2023. №1(101), С.56-65. URL:

<https://doi.org/10.31713/ve120236>

22. Національний (стандарт) бухгалтерського обліку) № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. *Верховна Рада України*.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725%2D99&p=1154500791191400#Text>.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725%2D99&p=1154500791191400#Text>.

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

26. Олійник Л. Матвійчук Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. *Вісник ХНУ. Серія: «Економічні науки»* №3, 2022. С.192-198.

«Економічні науки» №3, 2022. С.192-198.

27. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-38.pdf>
28. Павлова Г.Є., Приходько І.П., Тютюнник Я.В. Облікове забезпечення операцій з надходження та використання оборотних активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20 (2). С. 147–150.
29. Перезозова І., Павлова Г. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*, 2021. №26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>
30. Пінчук Т., Стефанович Н., Кумейко А. Економічна характеристика дефініції дебіторська заборгованість та методологічні підходи до її класифікації. *Економіка та суспільство*. 2023. №47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-66>
31. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
33. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 12.11.2023).
34. Сидоренко, О., Клименко, Т., Гливенко, В. Окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2023. № 3 (31), 201–212. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-201-212](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-201-212)
35. Слободянюк О., Ковтунова Н. Особливості управління оборотними активами підприємства в сучасних умовах господарювання. *Держава та*

регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. №6. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2018/6_2018/13.pdf

36. Соломіна Г.В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навчальний посібник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.

37. Солоненко Ю.В., Куца Я.О. Оптимізація організаційної структури управління підприємством. 2021. *Фінансовий простір*. №4 (44). С. 136-145.

38. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). С. 116-125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

39. Стефанович Н. ABC-XYZ-аналіз в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №1. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-27>

40. Ткаченко О.С., Яременко Д.М. Класифікація дебіторської заборгованості як інструмент забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки : кол. моногр. / за заг. ред. І. П. Приходька ; ДДАЕУ. Дніпро: Пороги, 2020. С. 366–375. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5107>*

41. Ткачук Л., Венда Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*, 2023. №1, 84–90. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>

42. Томчук О.Ф., Сидоренко І.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1 (24). С. 94-101.

43. Трегубов О.С., Солоненко Ю.В., Андроник О.Л. Дослідження європейського досвіду підвищення конкурентоспроможності транспортної галузі. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46). С. 240–249.

44. Фінансові інструменти. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 13 : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 No 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 02.12.2023).

45. Фінансові інструменти: подання. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 32 : затверджений Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2001 році. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text (дата звернення: 02.12.2023).

46. Фінансові інструменти: визнання та оцінка. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку No 39: Міжнародний документ від 01.01.2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016 (дата звернення: 02.12.2023).

47. Фінансові інструменти. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі No 134 : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 No 568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-12#Text> (дата звернення: 02.12.2023).

48. Чорненька О.Б. Вплив заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання. *Економічний простір*. 2018. No 136. С. 158–169. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/292>

49. Штангрет А., Спільник М., Самойлов О. Конкурентоспроможність промислових підприємств в умовах індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2023. №1. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1010>

50. Petrunenko I., Kozlovskyi S., Bolhov V., Akhnovska I. Lavrov R., Bolgarova N. Civilizational Cycles and Economic Development in the Context of Technological Transitions and Global Pandemics, *Montenegrin Journal of Economics*, 2022. Vol. 18, No. 4, pp. 191-202. <https://mnje.com/sites/mnje.com/files/v18n4/191-202 - Kozlowsky et al..pdf>